

**UNIA EUROPEJSKA
- PERSPEKTYWY
SPOŁECZNO-EKONOMICZNE
ROCZNIK NAUKOWY NR 10/2018**

**UNIA EUROPEJSKA
- PERSPEKTYWY
SPOŁECZNO-EKONOMICZNE
ROCZNIK NAUKOWY NR 10/2018**

ROCZNIK NAUKOWY
POŚWIĘCONY PRIORYTETOM POLITYCZNYM
KOMISJI EUROPEJSKIEJ W 2018 R.
POD REDAKCJĄ PROF. WSG DR MARZENY SOBCZAK-MICHAŁOWSKIEJ
I DR. MICHAŁA CICHORACKIEGO

PUBLIKACJA PRZYGOTOWANA ZOSTAŁA PRZY WSPÓŁPRACY
PUNKTU INFORMACJI EUROPEJSKIEJ EUROPE DIRECT – TORUŃ
ORAZ WYŻSZEJ SZKOŁY GOSPODARKI

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach dotacji dla Punktów Informacji Publicznej
„Sieć Punktów Informacji Europejskiej – Europe Direct” w latach 2018–2020

Bydgoszcz 2018

RECENZENCI NAUKOWI TOMU 10/2018

- Dr hab. Paweł Malendowicz
- Prof. dr hab. Jacek Knopek

REDAKCJA NAUKOWA TOMU 10/2018

- Prof. WSG dr Marzena Sobczak-Michałowska
- Dr Michał Cichoracki

RADA NAUKOWA ROCZNIKA

„UNIA EUROPEJSKA – PERSPEKTYWY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE”

- Prof. dr hab. Roman Bäcker – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- Prof. dr hab. Zbigniew Czachór – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
- Prof. dr Erol Esen – Akdeniz University in Antalya, Akdeniz Üniversitesi
- Dr Lóránt Dávid – Károly Róbert College, Gyöngyös
- Prof. dr hab. Zdzisław Mach – Uniwersytet Jagielloński
- Prof. dr hab. Krystyna Michałowska-Gorywoda – Szkoła Główna Handlowa
- Prof. dr hab. Andrzej Kaleta – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- Prof. dr Aleksander Kozlov – Saint Petersburg State Polytechnical University
- Prof. dr Mathias Moersch – Hochschule Heilbronn
- Prof. dr hab. Krzysztof Piątek – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- Prof. dr hab. Wielisława Warzywoda-Kruszyńska – Uniwersytet Łódzki
- Prof. dr hab. Grażyna Ulicka – Uniwersytet Warszawski
- Prof. dr hab. Andrzej Szahaj – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- Prof. dr hab. Zenon Wiśniewski – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- Prof. dr hab. Ryszard Zięba – Uniwersytet Warszawski

ZESPÓŁ REDAKCYJNY ROCZNIKA

„UNIA EUROPEJSKA – PERSPEKTYWY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE”

- REDAKTOR NACZELNY
Prof. WSG dr Marzena Sobczak-Michałowska
- ZESPÓŁ TEMATYCZNY (REDAKTORZY MERYTORYCZNI)
dr Michał Cichoracki
Prof. WSG dr Marek Chamot
Prof. WSG dr Marzena Sobczak-Michałowska
dr Ilona Urbanyi-Popiołek
dr Agnieszka Wedeł-Domaradzka
- SEKRETARZ
mgr Bartosz Szczepaniak
- KOREKTA JĘZYKOWA
mgr Elżbieta Rogucka – język polski
mgr Edyta Krysztoforska – język angielski
- SKŁAD KOMPUTEROWY
Adriana Górka

SPIS TREŚCI

BARTOSZ SZCZEPANIAK <i>Orędzie o stanie Unii Europejskiej 2018 – wprowadzenie</i>	13
ALEKSANDRA OLENDER <i>Działania Kurdów syryjskich jako szansa na uzyskanie autonomii</i>	17
BOŻENA KARPIŃSKA <i>Motywacja do pracy studentów cudzoziemców oraz postrzeganie przez nich szans rozwoju zawodowego na lokalnym rynku pracy na przykładzie studentów jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych</i>	27
CEZARY PACHNIK <i>Wyrok w sprawie Achmea BV (C-284/16) a priorytety polityczne Komisji Europejskiej na lata 2014–2019</i>	41
WIKTORIA WOSIŃSKA <i>Polityka społeczna Unii Europejskiej – miejsce i znaczenie w XXI w.</i>	51
AFILIACJE	61
ABSTRAKTY	63
PUNKTY INFORMACJI EUROPEJSKIEJ EUROPE DIRECT W POLSCE 2018	67

**EUROPEAN UNION
SOCIAL-ECONOMIC PERSPECTIVES**

NO 10/2018

EUROPEAN UNION SOCIAL-ECONOMIC PERSPECTIVES

NO 10/2018

ANNUAL PUBLICATION DEDICATED TO THE POLITICAL PRIORITIES
OF THE EUROPEAN COMMISSION IN 2018
– EDITED BY
PROF OF UNIVERSITY OF ECONOMY MARZENA SOBCZAK-MICHAŁOWSKA, PHD;
MICHAŁ CICHORACKI, PHD

PREPARED IN COOPERATION
WITH THE INFORMATION POINT – EUROPE DIRECT IN TORUŃ
AND THE UNIVERSITY OF ECONOMY

Publication cofinanced from the European funds
through the funds for the Public Information Points
“The Web of European Information Points – Europe Direct”
– in the years 2018–2020

Bydgoszcz 2018

SCIENTIFIC REVIEWERS OF VOLUME 10/2018

- Prof of UKW Paweł Malendowicz, PhD
- Prof Jacek Knopek, PhD

SCIENTIFIC EDITOR OF VOLUME 10/2018

- Prof of University of Economy Marzena Sobczak-Michałowska, PhD
- Michał Cichoracki, PhD

SCIENTIFIC COUNCIL

FOR “EUROPEAN UNION – SOCIAL-ECONOMIC PERSPECTIVES”

- Prof Roman Bäcker, PhD – Nicolaus Copernicus University
- Prof Zbigniew Czachór, PhD – Adam Mickiewicz University
- Prof Erol Esen, PhD – Akdeniz University in Antalya, Akdeniz Üniversitesi
- Lóránt Dávid, PhD – Károly Róbert College, Gyöngyös
- Prof Zdzisław Mach, PhD – Jagiellonian University
- Prof Krystyna Michałowska-Gorywoda, PhD – Warsaw School of Economics
- Prof Andrzej Kaleta, PhD – Nicolaus Copernicus University
- Prof Aleksander Kozlov, PhD – Saint Petersburg State Polytechnical University
- Prof Mathias Moersch, PhD – Hochschule Heilbronn
- Prof Krzysztof Piątek, PhD – Nicolaus Copernicus University
- Prof Wielisława Warzywoda-Kruszyńska, PhD – University of Łódź
- Prof Grażyna Ulicka, PhD – University of Warsaw
- Prof Andrzej Szahaj, PhD – Nicolaus Copernicus University
- Prof Zenon Wiśniewski, PhD – Nicolaus Copernicus University
- Prof Ryszard Zięba, PhD – University of Warsaw

EDITORIAL STAFF

OF “EUROPEAN UNION – SOCIAL-ECONOMIC PERSPECTIVES”

- EDITOR- IN-CHIEF
Prof of University of Economy Marzena Sobczak-Michałowska, PhD;
- EDITORIAL TEAM (FACTUAL EDITORS)
Michał Cichoracki, PhD;
Prof of University of Economy Marek Chamot, PhD;
Prof of University of Economy Marzena Sobczak-Michałowska, PhD;
Ilona Urbanyi-Popiołek, PhD;
Agnieszka Wedeł-Domaradzka, PhD
- SECRETARY
Bartosz Szczepaniak, MA
- LANGUAGE EDITOR
Elżbieta Rogucka, MA – Polish;
Edyta Krysztoforska, MA – English
- TECHNICAL EDITOR
Adriana Górka

TABLE OF CONTENTS

BARTOSZ SZCZEPANIAK	
<i>About the condition of the European Union in 2018 – introduction</i>	15
ALEKSANDRA OLENDER	
<i>The activity of the Syrian Kurds as a chance for gaining autonomy</i>	17
BOŻENA KARPIŃSKA	
<i>Foreign students' motivation for work and their vision of the chances for a professional development on the local labour market by the example of the students of one of the private schools in Bydgoszcz</i>	27
CEZARY PACHNIK	
<i>The Achmea BV (C-284/16) judgement and the political priorities of the European Commission for the years 2014–2019</i>	41
WIKTORIA WOSIŃSKA	
<i>The social policy of the European Union – its place and meaning in the 21st century</i>	51
AFFILIATIONS	61
ABSTRACTS	63
EUROPEAN INFORMATION POINTS – EUROPE DIRECT 2018	67

BARTOSZ SZCZEPANIAK

Orędzie o stanie Unii Europejskiej 2018 – wprowadzenie

Rok 2018 jest kluczowym momentem w dziejach Europy. W listopadzie przypada 100. rocznica zakończenia I wojny światowej. Wojny, która spustoszyła Europę i pogrążyła ją w chaosie społecznym i ekonomicznym. Chaosie, który doprowadził do powstania skrajnego nacjonalizmu. Nacjonalizmu, który we wrześniu 1939 r. spowodował kolejną katastrofę.

Nigdy więcej wojny

To hasło, które przyświeca Unii Europejskiej i jest jednym z fundamentów jej istnienia. Dzięki wspólnej integracji na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego ludzie mieszkający w Europie nie będą musieli nigdy więcej cierpieć z powodu wojny i chaosu.

Przewodniczący Komisji Europejskiej – Jean-Claude Juncker – w corocznym wystąpieniu na temat stanu Unii Europejskiej wiele uwagi poświęcił właśnie kwestiom bezpieczeństwa i gospodarki. Europa rozwija się w bardzo dynamicznym tempie i tylko zjednoczona może konkurować na globalnym rynku. Jako wspólnota państw tworzy 40% PKB naszego globu, co pokazuje, że droga, jaką przeszliśmy od końca wojny do chwili obecnej, jest wielkim sukcesem wszystkich, którzy tworzą Unię Europejską.

Na 250 dni przed najważniejszym momentem dla Europy – wyborami do Parlamentu Europejskiego – przewodniczący Juncker apeluje, aby społeczeństwo pozostało zjednoczone i w maju 2019 r. zagłosowało zgodnie ze swoim przekonaniem. Apel skierowany był też do instytucji unijnych, aby na ostatniej prostej wywiązywać się z założeń i obietnic, jakie postawiła przed sobą Komisja Europejska, a także Parlament Europejski. Wyborcy, według słów szefa Komisji Europejskiej, ocenią nie obietnice, ale zrealizowane projekty, które przyczyniają do tego, że Europa staje się lepsza.

Nasze czasopismo jest odpowiedzią na słowa przewodniczącego Jean-Claude’a Junckera. Autorzy publikujący w „Unii Europejskiej – Perspektywach Społeczno-Ekonomicznych” analizują działania Unii Europejskiej w najważniejszych sprawach. W tym numerze staramy się przybliżyć liczne aspekty związane z edukacją, pracą oraz aktywnością społeczną prowadzoną przez instytucje unijne. W ręce Czytelników oddajemy kolejny numer czasopisma, który – mamy nadzieję – pobudzi dyskusję i stanie się przedmiotem refleksji na temat przyszłości Unii Europejskiej. Wszak w 2019 r. to właśnie Czytelnicy staną przed wyborem, decydującym o przyszłych losach UE.

BARTOSZ SZCZEPANIAK

About the condition of the European Union in 2018 – introduction

The year 2018 is a key year in the history of Europe. In November it is the 100th anniversary of the end of WWI. The war that ravaged Europe and led to a social and economic chaos. The chaos that created extreme nationalism. The nationalism which in September 1939 led to another disaster.

No more war

This slogan guides The European Union and is one of the foundations of its existence. The social and economic integration thanks to which the people living in Europe will never suffer because of a war and chaos.

The President of the European Commission Jean-Claude Juncker, in his annual speech about the condition of the European Union pays attention to security and economic issues. Europe is developing at a good pace and being united can be competitive on the global market. As the Union of States creates 40% of the global GDP, which indicates that the way that has been made since the end of the war up to now is a great success, which is created by all the States of the European Union.

250 days before the most important period – the European elections, the President Juncker appeals to the society to remain united and to vote in May with conviction. The appeal was made to the European institutions to make them finally fulfil all the principles and promises of the European Commission and the European Parliament. The voters, according to the chief of the European Commission, do not judge the promises, but the implemented projects which make Europe better.

Our publication is a reaction to the words spoken by Jean-Claude Juncker. The authors of the “European Union – Social and Economic Perspectives” want to analyse the action taken by the European Union in its most essential spheres. In this volume, we try to bring closer a numerous aspects connected with education and labour, as

well as social action taken by the European institutions. Releasing the next volume of our publication we hope to start a discussion about the future of the European Union and to make an object for reflections and changes. After all, in 2019 the readers of this publication will face the choice of the future of the European Union.

ALEKSANDRA OLENDER

WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA
IM. JAROSŁAWA DĄBROWSKIEGO W WARSZAWIE

Działania Kurdów syryjskich jako szansa na uzyskanie autonomii

The activity of the Syrian Kurds as a chance for gaining autonomy

Abstrakt: Kurdowie to naród od lat walczący o swoją niezależność. Ich ostatnie działania w Syrii ukazały pewną szansę na uzyskanie przez nich autonomii w północnej Syrii. Celem pracy jest ukazanie historii Kurdów, w szczególności współczesnej historii Kurdów syryjskich oraz wskazanie obecnej sytuacji w tym regionie, jak również przedstawienie obecnego etapu rozmów o autonomii dla nich. Praca jest również próbą analizy szans narodu kurdyjskiego na uzyskanie pewnych swobód oraz swoistą oceną możliwości dopełnienia tych nadziei, przy uwzględnieniu czynników geopolitycznych, dyplomatycznych, gospodarczych i ekonomicznych. W artykule posłużono się metodą badawczą, polegającą na kwerendzie źródeł oraz relacji korespondentów wojennych, będących w posiadaniu najbardziej aktualnych informacji w analizowanym zakresie.

Abstract: The Kurds are a nation that has been fighting for its independence for years. Their recent actions in Syria showed a certain chance for them to gain autonomy in Northern Syria. The aim of the work is to present the history of the Kurds, highlighting in particular the contemporary history of the Syrian Kurds and the current situation in the region, as well as presenting the current stage of talks on autonomy for Syrian Kurds. The work is also an attempt to analyze the chances of the Kurdish people to obtain certain freedoms and to assess the possibilities of complementing these hopes by taking into account geopolitical, diplomatic, economic and economic factors. The article uses a research method based on the query of sources and reports of war correspondents in possession of the most up-to-date information in the analyzed scope.

Wstęp

Posiadanie własnego niezależnego i suwerennego państwa, obejmującego pewien obszar terytorialny oraz prawo do samostanowienia jest elementarną potrzebą każdego narodu. Kurdom, którzy od wieków zamieszkują tereny Bliskiego Wschodu, nigdy jeszcze nie udało się urzeczywistnić tych pragnień, na co wpływ miało wiele czynników, zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych. Niejednokrotnie w dziejach naród ten miał szanse, by utworzyć odrębny byt państwowy, jednak szanse te pozostawały niewykorzystane. Pomimo krwawych dziejów narodu i pasm niepowodzeń, potencjał narodowo-wyzwoleńczy nieustannie pobudza kolejne pokolenia do walki o niepodległość.

Współcześnie sytuacja na terytorium Kurdystanu jest niezwykle skomplikowana, a żadnemu z graczy ówczesnego konfliktu trudno znaleźć wyczerpujące uzasadnienie dla istnienia kolejnego państwa w „syryjskim kotle”. Kurdowie jednak, zaangażowali się w bliskowschodni konflikt, gdyż upatrują w nim szansy na ponowne pertraktacje w sprawie uzyskania swego rodzaju niezależności. Należy jednak brać pod uwagę, że pozycja ludności kurdyjskiej jest odmienna, w zależności od terytorium państwa, które zamieszkują.

Niewątpliwie Kurdowie w Iraku mogą cieszyć się najszerszym zakresem niezależności, bowiem zamieszkują oni autonomiczny region, wchodzący w skład struktury federacyjnej Iraku z własnym prezydentem, parlamentem, odrębną flagą¹. Obecnie jest to najbardziej stabilne terytorium w kraju, co pomimo sprzeciwu władz Iraku, skłoniło tamtejsze władze do przeprowadzenia referendum niepodległościowego we wrześniu 2017 r. Za niepodległością opowiedziało się 92,7% wyborców. Głosowanie miało mieć charakter jedynie konsultacyjny i niewiążący, jednak wywołało zaostrzenie stosunku władz irackich do autonomii. Wkrótce po referendum, tereny zajęte przez Kurdów w kampanii przeciwko ISIS zostały opanowane przez armię iracką, a Stany Zjednoczone opowiedziały się za integralnością terytorialną Iraku².

W Turcji sytuacja Kurdów wygląda zgoła odmiennie, albowiem uznaje się ich za obywateli Turcji, pomijając ich odrębną tożsamość. Turcja od lat prowadziła wobec nich politykę asymilacyjną nie dopuszczając do jakichkolwiek form nieposłuszeństwa. Od lat 80. XX w. władze tureckie toczą wewnętrzny konflikt z Partią Pracujących Kurdystanu, uznawaną za ugrupowanie terrorystyczne³.

Kurdowie irańscy zamieszkują tereny Kordestanu, czyli jednego z województw w Iranie. Zajmowane przez nich terytorium nie ma jednak związku z uznaniem politycznej czy prawnej odrębności. Kurdowie w Iranie zmagają się z brutalnym prześladowaniem i represjami⁴.

¹ Kurdowie, <http://wikip.udsc.gov.pl/kraje-pochodzenia/kurdowie.html>, [dostęp: 10.10.2018].

² Groźny koniec zgody między Kurdami w Iraku, <http://wyborcza.pl/7,75399,24019073,grozny-koniec-zgody-miedzy-kurdami-w-iraku.html>, [dostęp: 10.10.2018].

³ K. Strachota, *Turcja i węzeł kurdyjski. Przewartościowania w cieniu kryzysu na Bliskim Wschodzie*, „Punkt Widzenia”, nr 1/2013, s. 10.

⁴ J. Bocheńska, *Między ciemnością i światłem: o kurdyjskiej tożsamości i literaturze*, „Punkt Widzenia”, nr 1/2013, s. 23.

Artykuł porusza kwestie dążeń do niezależności Kurdów syryjskich, czyli działań zmierzających do uznania autonomii regionu Rożawy, znajdującego się pod strefą wpływów Kurdów. W pracy posłużono się analizą literatury naukowej i doniesień korespondentów wojennych, którzy na bieżąco relacjonują zdarzenia na omawianym obszarze. Celem pracy jest analiza szans na uznanie przez Syrię autonomicznego, kurdyjskiego regionu w Syrii i odpowiedź na pytanie, czy jest to w ogóle możliwe w najbliższym czasie.

Historia Kurdów

Społeczność kurdyjska jest przykładem narodu od wieków walczącego o utworzenie niezależnego bytu państwowego. Uwarunkowania geopolityczne, interesy międzynarodowych graczy oraz różnice etniczno-kulturowe sprawiły, że Kurdowie, pomimo poczucia wspólnej tożsamości, nie zdołali zorganizować jednego, niezależnego mechanizmu państwowego. Niektórzy badacze poddają w wątpliwość już samo istnienie narodu kurdyjskiego, bowiem odwołują się do teorii, iż naród należy utożsamiać z zajmowanym przez niego terytorium. Tymczasem ludność kurdyjska zamieszkuje współcześnie terytorium Syrii, Turcji, Iraku oraz Iranu⁵, a więc czterech odrębnych i niezależnych państw.

Kurdowie, obok Ujgrów, uznawani są za najliczniejszą mniejszość etniczną nieposiadającą własnego państwa. Szacunki na temat liczebności Kurdów są często przekłamane, ale liczba ta oscyluje w granicach 30-40 mln⁶. Zgodnie z danymi Centralnej Agencji Wywiadowczej ludność kurdyjska stanowi około 9,7% obywateli Syrii, 17,5% obywateli Iraku, w Turcji jest to 18%, a w Iranie około 10%⁷. Istnienie jednego narodu w zupełnie odrębnych organizmach politycznych spowodowało samoistne wytworzenie różnic kulturowych w zakresie posługiwania się odmiennymi dialektami językowymi, inną religią czy zwyczajami. Dlatego społeczeństwo kurdyjskie, zamieszkujące w danym państwie w sposób niezależny od pozostałych obszarów Kurdystanu próbuje uzyskać swego rodzaju autonomię. Elementem, który z całą pewnością łączy Kurdów Bliskiego Wschodu, jest wspólne pochodzenie i historia.

Według W.F. Minorsky'ego współcześni Kurdowie są potomkami starożytnych Medów, którzy w latach 612-614 p.n.e. przyczynili się do upadku Asyrii, a następnie ich plemiona osiedliły się w rejonie dzisiejszego Kurdystanu, tworząc załączki struktur państwowych⁸. W XV w. terytoria zamieszkiwane przez Kurdów znalazły się w strefie wpływów Persów i Turków Osmańskich, którzy wykorzystując Kurdów do walki,

⁵ B. Grygo, *Kurdyjska koncepcja narodu i suwerenności*, „Przegląd Narodowościowy – Journal of Nations”, nr 1/2012, s. 90.

⁶ M. Giedz, *Kurdystan bez miejsca na mapie*, Pełplin 2010, s. 9.

⁷ CIA, *The World Factbook 2015*, <https://www.cia.gov>, [dostęp: 10.10.2018].

⁸ P. Pochyły, *Kurdowie w Iraku na przestrzeni wieków*, „Przegląd Narodowościowy – Journal of Nations”, nr 1/2012, s. 42.

dawali im jednocześnie szeroki zakres autonomii⁹. Wszelkie wystąpienia niepodległościowe ludności kurdyjskiej przez setki lat były krwawo tłumione przez Imperium Osmańskie. Dopiero koniec I wojny światowej i upadek Imperium Osmańskiego dały Kurdom formalne podstawy do starań o niepodległe państwo. Zgodnie z traktatem z Sevres z sierpnia 1920 r. Kurdowie otrzymali możliwość utworzenia niezależnej jednostki administracyjnej pod mandatem Ligii Narodów, złożonej z terytorium w większości zamieszkanym przez ludność kurdyjską położonym „na wschód od Eufratu, na południe od południowej granicy Armenii oraz na północ od granicy Turcji z Syrią i Mezopotamią”¹⁰. Jednak już w 1923 r., pod wpływem działań Mustafy Kemala Paşy, traktat w Lozannie przekreślił szanse na niepodległość Kurdów, wyznaczając granice Turcji, a Kurdów „wtapiając” w społeczeństwo tureckie¹¹.

Lata 40. XX w. nie przyniosły żadnych zmian w sprawie kurdyjskiej. Kurdowie nadal byli wysiedlani głównie na tereny północne i zachodnie Turcji. Oficjalnie panowała opinia, że „w Turcji nigdy nie istniała mniejszość kurdyjska, koczownicza czy osiadła, narodowo uświadomiona lub nie”¹². W wyborach do parlamentu w 1950 r. zwycięstwo odniosła Partia Demokratyczna, popierana przez elektorat kurdyjski z terenów wiejskich. Polityka tej partii opierała się na liberalizacji stosunku do religii, gospodarki, co przyniosło Turcji rozwój. Dzięki realizacji planu Marshalla (1948–1950), rolnictwo uległo mechanizacji, poprawie uległa kultura agrarna. Nastąpiła również niewielka szansa na poprawę statusu materialnego Kurdów, związana z migracją ekonomiczną do wielkich miast. Okres zmian w stosunkach społecznych w Turcji umożliwił rozwój kurdyjskiej aktywności wydawniczej, m.in. powstały pisma etniczne „Yeni Akis” („Nowy Prąd”)¹³. Partia Demokratyczna tracąc poparcie zaczęła odwoływać się do drastycznych metod sprawowania władzy. W 1960 r. armia turecka dokonała zamachu stanu, oddając władzę w państwie w ręce Komitetu Jedności Narodowej. Powróciła polityka represji wobec narodu kurdyjskiego. Nowa konstytucja nadając obywatelom szereg praw i wolności, pomijała Kurdów, co stanowiło, że nie byli pełnoprawnymi obywatelami Turcji.

Rozwinięcie

Dopiero w 1970 r. za sprawą Partii Pracujących Turcji (TIP) przywrócono problem kwestii kurdyjskiej, akcentując, że „faszystowska klasa rządząca poddaje Kurdów polityce ujednolicania i asymilacji, przechodzącą często w krwawe represje”¹⁴. Stanowisko takie pojawiło się w kontekście ocen skutków fali masowych kur-

⁹ Historia Kurdystanu, Rząd Regionalny Kurdystanu, <http://poland.gov.krd>, [dostęp: 10.10.2018].

¹⁰ S. Dudra, B. Nitsche, *Kurdowie i Kurdystan*, „Przegląd Narodowościowy – Journal of Nations”, nr 1/2012, s. 9.

¹¹ F. Jomma, *Kurdystan i Kurdowie*, Gdańsk 2001, s. 5.

¹² D. McDowall, *A Modern History of Kurds*, Londyn 2004, s. 395.

¹³ F. Jomma, *Kurdystan...*, op. cit., s. 61.

¹⁴ D. McDowall, *A Modern History of Kurds*, Londyn 2004, s. 407.

dyjskich protestów w 1967 r. (około 35 tys. Kurdów wyszło na ulice miast Silvan i Diyanbakir, żądając równouprawnienia i demokracji). Lata 60. i 70. XX w. były w Turcji czasem wzmożonej działalności bojówek skrajnie lewicowych, których aktywność nierzadko miała charakter terrorystyczny. W 1971 r. wojska użyto do utrzymania porządku i bezpieczeństwa w państwie. Ludność kurdyjska, z uwagi na swoje lewicowe poglądy, stała się ofiarą działań operacyjnych. W latach 1973–1980 ekipa rządząca zmieniała się dziesięciokrotnie, co w praktyce powodowało pomijanie kwestii kurdyjskiej. Prawica turecka upowszechniała pogląd, który zakładał, że „kto nie czuje się Turkiem albo też w Turcji nie czuje się szczęśliwy, w każdej chwili może z Turcji wyjechać”¹⁵.

Równie obfitującym w negatywne dla ludności kurdyjskiej skutki okazał się spis powszechny przeprowadzony w 1961 r., w którym obywatelstwa syryjskiego odmówiono 120 tys. Kurdów, uznając ich tym samym za cudzoziemców, co de facto oznaczało, że znaleźli się oni w sytuacji bezpaństwowców. Obywatelstwo to przyznano im dopiero w kwietniu 2011 r., co oznaczało, że przez cztery dekady kolejne dorastające pokolenia nie mogły legalnie podjąć pracy, leczyć się w państwowych szpitalach czy korzystać z oferty edukacyjnej szkół publicznych. Paradoksalnie fakt, że takie osoby nie były obywatelami, nie zwalniał ich z obowiązku odbycia służby wojskowej. Nadanie im obywatelstwa syryjskiego nie było jednak równoznaczne z nadaniem statusu mniejszości, podobnie więc jak w Turcji, w Syrii mniejszość kurdyjska oficjalnie nie istnieje, tym jednak różnili się syryjscy Kurdowie od tureckich, że właściwie do momentu wybuchu tzw. Arabskiej Wiosny nie podejmowali prób oporu ani działań na rzecz zmiany swojego położenia¹⁶.

Biorąc pod uwagę tematykę niniejszego artykułu, należy podkreślić kwestię zmiany znaczenia czynnika kurdyjskiego na sytuację w Syrii. Bowiem w 2012 r. Kurdowie utworzyli front w ramach syryjskiej wojny domowej. Pierwotnie skierowany był on do walki z Wolną Armią Syrii. Natomiast w maju 2013 r., po wypowiedzeniu wojny siłom kurdyjskim przez islamskie ugrupowanie, front ten nakierowany został w szczególności na odparcie ataku ze strony Syryjskiego Frontu Wyzwolenia Islamu, do którego przyłączyły się siły powiązane z fundamentalizmem islamskim na czele z ISIS. Już kolejnego dnia islamistyczne ugrupowania napadły na miasto Afrin kontrolowane przez Kurdów. Po ciężkich walkach siłom przeciwnym Kurdom w Syrii udało się opanować ten teren. Obszary te przez najbliższe miesiące miały stać się miejscem wielu potyczek, gdyż już w czerwcu 2013 r. Kurdowie sprowokowali bitwę w tej miejscowości celem odbicia miasta.

Jedną z najciekawszych jednak jest kwestia bitwy w muhafazie Ar-Rakka. Zarysował się w tym czasie po raz pierwszy możliwy sojusz pomiędzy Kurdami a syryjskimi wojskami rządowymi. Sojusz ten mimo wielu zaciętych bojów przyniósł Kurdom znaczące sukcesy. W wyniku zwycięskich kampanii YPG (Powszechnych

¹⁵ Ibidem, s. 410.

¹⁶ M. Szkudlarek, *Rola czynnika kurdyjskiego w syryjskiej wojnie domowej*, „Przegląd Politologiczny”, t. 19, 2014, s. 41.

Jednostek Ochrony), Partia Unii Demokratycznej (PYD) ogłosiła w dniu 12 listopada 2013 r. w Al-Kamiszi utworzenie autonomicznego rządu oraz podział kurdyjskiego terenu w Syrii na obszary z własną administracją¹⁷.

Pomimo niechęci ze strony Turcji i niezbyt dużej przychylności władz Syrii Kurdom udało się utrzymać obszar. Prawdziwy sprawdzian sojuszu Kurdów i sił rządowych miał dopiero nastąpić. W wyniku walk, Kurdom nie udało się utrzymać Ajn al-Arab, aczkolwiek mając na uwadze zuchwały atak dżihadystów na pozycje kurdyjskie, oficjalnie sojusz nabrał znaczenia. Społeczność międzynarodowa została poinformowana o Sojuszu, a Ajn al-Arab było jednym z pierwszych celów międzynarodowej operacji lotniczej nad Syrią. Warto również nadmienić, że w 2014 r. syryjscy Kurdowie proklamowali niepodległość w Rożawie ze stolicą w Al-Kamiszi. Rożawa – składa się na podstawie decyzji z tegoż roku z trzech kantonów Jazira, Kobane i Afrin. Obszar ten nie został jednak uznany przez rząd syryjski. Zdarzenie to jest istotnym punktem zwrotnym dla tego artykułu.

W sierpniu 2018 r. media podały, że w wyniku wycofywania się sił dżihadystów i ich stopniowego wypierania z zajmowanych przez nich terenów, Kurdowie syryjscy rozpoczęli rozmowy z Baszszarem al Asadem na temat swojego przyszłego stanu politycznego. Przywódca Syrii już w maju zapowiadał gotowość rozpoczęcia rozmów ze swoimi sojusznikami. Nie należy pomniejszać wagi współpracy w zakresie działań bojowych przeciwko ISIS dla zaistnienia odpowiednich okoliczności do podjęcia rozmów¹⁸.

Wykorzystując wspólne sukcesy na polu bojowym, Kurdowie również uznali, że jest to dobry czas na podjęcie rozmów, dający nadzieję na pozytywne rozpatrzenie ich kwestii i spełnienie choć części swoich postulatów. W sierpniu 2018 r. trwały w Damaszku rozmowy pomiędzy Syryjską Radą Demokratyczną, w skład której wchodzi Powszechne Jednostki Ochrony pełniące funkcję kurdyjskiej milicji, a rządem syryjskim. Wstępne rozmowy z pewnością napawają optymizmem przy dalszych postanowieniach. Kurdowie na podstawie pierwszych rozmów liczą na uznanie przez władze syryjskie autonomii kurdyjskich prowincji. Porozumienie zawarte podczas tych obrad zakłada również decentralizację kraju. Z punktu widzenia syryjskiego prezydenta jest to bardzo ważna, a może wręcz kluczowa kwestia. Jak sam przywódca stwierdził, wojska amerykańskie wkrótce wycofają się z tych terenów (przy niezbyt przychylnym do tego faktu nastawieniu Kurdów). Jest on zatem pewny, iż oprócz operacji na płaszczyźnie bojowej musi zwrócić uwagę na kwestie dyplomacji, stosunków międzynarodowych oraz spraw wewnętrznych. Kurdowie bowiem kontrolują tereny bogate w wodę pitną oraz ropę naftową. Są to również rejony najlepsze pod względem klasy ziemi z punktu widzenia rolnictwa. Omawiany obszar umożliwia uprawę wysokiej jakości upraw będących niezbędnym elementem do ustabilizowania sytuacji

¹⁷ Syrian Observatory for Human Rights, <https://www.facebook.com/syriaohr/posts/397305443711133>, [dostęp: 12.10.2018].

¹⁸ Syria – rozmowy o kurdyjskiej autonomii, <https://www.defence24.pl/syria-rozmowy-o-kurdyjskiej-autonomii>, [dostęp: 12.10.2018].

w Syrii. Kurdowie swoimi działaniami ukazują, iż starają się postępować ideą „małych kroków”. Z pewnością jest to taktyka zwiększająca szansę na powodzenie ich planów realizacyjnych.

Jednym z celów pracy była próba oceny szans na uzyskanie przez Kurdów syryjskich autonomii. Z mojego punktu widzenia wydaje się, że dojście do sytuacji, w której Kurdowie otrzymają autonomię, jest możliwe. Jednocześnie należy podkreślić, iż aspiracje syryjskich Kurdów z pewnością nie zostaną uwzględnione w całości, a analiza historii tych obszarów i samych Kurdów wskazuje, iż wątpliwe jest uznanie choć połowy z nich.

Analizując również artykuł, do którego odniosłam się w powyższym akapicie, jestem raczej polemicznie nastawiona do tezy autora. Faktycznie – współpraca z Kurdami może stanowić istotny element polityki wewnętrznej Asada zarówno ze względów geopolitycznych, jak również, a może przede wszystkim, ekonomicznych. Jednakże moim zdaniem nie ma na to większych szans. Tak bogate tereny są łakomym kąskiem nie tylko dla prezydenta Syrii, ale również dla władz tureckich oglądających z niepokojem tę sytuację. Mimo wzajemnych niechęci trudno podejrzewać, że rząd w Damaszku zgodzi się na oddanie tych bogatych w zasoby terenów w autonomiczne władanie Kurdom. Mogłoby to dodatkowo pogorszyć relacje na linii Turcja-Syria, na co nie mogą sobie pozwolić władze Syrii. Ponadto czy prezydent Syrii wyzbyłby się pełnej kontroli nad tak bogatymi terenami? Z punktu widzenia zarówno ekonomii, jak i znaczenia geopolitycznego tych obszarów byłoby to niekorzystne posunięcie.

Ważnym jednak punktem tej kwestii jest również aspekt geopolityczny. Północna Syria może bowiem lada dzień stać się newralgicznym punktem w tej części świata. Moją tezę potwierdza również Witold Repetowicz, znany korespondent wojenny, specjalista do spraw Kurdów i tematyki Bliskiego Wschodu. Wzrost znaczenia strategicznego północnej Syrii i Kurdów jest aż nadto widoczny od czasu ochłodzenia się stosunków amerykańsko-tureckich i USA-Kurdowie. Dla Amerykanów od lat Kurdowie byli ważnym partnerem taktycznym w tej części świata – dla innych podmiotów stosunków międzynarodowych stali się ono partnerem strategicznym¹⁹.

Arabia Saudyjska wie doskonale, że jeśli Stany Zjednoczone wyjdą z północnej Syrii, to Iran zrobi wszystko, by zawrzeć układ z syryjskimi Kurdami i w zamian za jakąś formę autonomii zagwarantować sobie otwarcie bezpiecznego szlaku tranzytowego przez północną Syrię do Aleppo, Libanu i Morza Śródziemnego. Iranowi (a także Chinom, które również byłyby beneficjentem tego szlaku) nie jest potrzebna konfrontacja zbrojna syryjskich sił prorządowych z Kurdami w Syrii, jeśli Stany Zjednoczone wycofałyby się z tego kraju. Iran ma już doświadczenie w relacjach z Regionem Kurdystanu w Iraku (i są to dobre relacje) i jakaś forma autonomii czy federalizmu w Syrii nie stanowi dla niego problemu, jeśli nie ma mowy o separatyzmie i kurdyjskiej państwowości. Tymczasem i SDF, i YPG, i Syryjska Rada Demokratyczna (MSD) stanowczo podkreślają, że są przeciwko separatyzmowi. Jest

¹⁹ W. Repetowicz, *Nazywam się Kurdystan*, Warszawa 2016, s. 23.

to wobec tego sytuacja mocno skomplikowana. Autonomia Północnej Syrii byłaby dla Baszszara al Asada problemem, ponieważ stworzyłby sobie dość silny podmiot geopolityczny, który w przypadku sojuszu z Iranem stałby się poważną groźbą dla układu sił w regionie²⁰.

Zakończenie

Nie ulega wątpliwości, że Kurdowie to naród od lat walczący o swoją wolność i autonomię. Kurdowie w Syrii mają na to naprawdę duże szanse. Problemem jednak jest brak wsparcia w zakresie tej koncepcji przez Stany Zjednoczone. USA traktuje Kurdów raczej jako partnera w działaniach militarnych. Jednak z punktu geopolitycznego nie upatrują w utworzeniu pełnej autonomii dla Kurdów w Północnej Syrii interesu dla swojej koncepcji strategicznej.

Celem pracy była analiza szans Kurdów na uzyskanie autonomii. Realnie rzecz ujmując ona istnieje, jednak „uzyskanie” oznacza tutaj faktyczne, oficjalne otrzymanie pełnego błogosławieństwa przez rząd w Damaszku. Gdy się analizuje historię Kurdów oraz literaturę i relacje korespondentów wojennych, stwierdza się, że nie ma w tej chwili na to szans. Wpływa na to czynnik ekonomiczny powiązany z posiadaniem przez Kurdów w północnej Syrii terenów bogatych z zasoby oraz czynnik geopolityczny związany ze znaczeniem tych terenów.

Jako cel poboczny czy też problem szczegółowy – określono również ocenę własną dążeń Kurdów do otrzymania autonomii. Moim zdaniem przy odpowiednim układzie sił czynnik ekonomiczny ma szansę zejść tu na osobny tor – odpowiednia współpraca w wyniku dokumentów mogłaby dla Asada oznaczać znalezienie wytrwałego sojusznika we własnym państwie. Jednak biorąc pod uwagę, jak wiele państw w regionie oraz ogólnoswiatowych mocarstw prowadzi swoje interesy na tym obszarze, można uznać, iż byłoby to dla nich dużym problemem. Zawiązanie sojuszu Kurdów z północnej Syrii chociażby z Iranem oznaczałoby porażkę Amerykanów – na co na pewno administracja rządowa Stanów Zjednoczonych nie pozwoli.

BIBLIOGRAFIA

Najważniejsze artykuły

CIA, The World Factbook 2015, <https://www.cia.gov>

Bocheńska J., *Między ciemnością i światłem: o kurdyjskiej tożsamości i literaturze*, „Punkt Wzroku”, nr 1/2013.

Dudra S., Nitsche B., *Kurdowie i Kurdystan*, „Przegląd Narodowościowy – Journal of Nations”, nr 1/2012.

Groźny koniec zgody między Kurdami w Iraku, <http://wyborcza.pl/7,75399,24019073,grozny-koniec-zgody-miedzy-kurdami-w-iraku.html>

²⁰ Mission Impossible w Syrii, <https://www.defence24.pl/rosyjskie-mission-impossible-w-syrii>, [dostęp: 14.10.2018].

Grygo B., *Kurdyjska koncepcja narodu i suwerenności*, „Przegląd Narodowościowy – Journal of Nations”, nr 1/2012.

Historia Kurdystanu, Rząd Regionalny Kurdystanu, <http://poland.gov.krd>

Kurdowie, <http://wikip.udsc.gov.pl/kraje-pochodzenia/kurdowie.html> .

Mission Impossible w Syrii, <https://www.defence24.pl/rosyjskie-mission-impossible-w-syrii>

Pochyły P., *Kurdowie w Iraku na przestrzeni wieków*, „Przegląd Narodowościowy – Journal of Nations”, nr 1/2012.

Strachota K., *Turcja i węzeł kurdyjski, Przewartościowania w cieniu kryzysu na Bliskim Wschodzie*, „Punkt Widzenia”, nr 1/2013.

Syria – rozmowy o kurdyjskiej autonomii, <https://www.defence24.pl/syria-rozmowy-o-kurdyjskiej-autonomii>

Syrian Observatory for Human Rights, <https://www.facebook.com/syriaohr/posts/397305443711133>

Szkudlarek M., *Rola czynnika kurdyjskiego w syryjskiej wojnie domowej*, „Przegląd Politologiczny”, t. 19, 2014.

Druki zwarte

Giedz M., *Kurdystan bez miejsca na mapie*, Pelplin 2010.

Jomma F., *Kurdystan i Kurdowie*, Gdańsk 2001.

McDowall D., *A Modern History of Kurds*, Londyn 2004.

Repetowicz W., *Nazywam się Kurdystan*, Warszawa 2016.

BOŻENA KARPIŃSKA
WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI

Motywacja do pracy studentów cudzoziemców oraz postrzeganie przez nich szans rozwoju zawodowego na lokalnym rynku pracy na przykładzie studentów jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych

Foreign students' motivation for work and their vision of the chances for a professional development on the local labour market by the example of the students of one of the private schools in Bydgoszcz

Abstrakt: Celem artykułu jest próba zdiagnozowania czynników motywujących do pracy studentów cudzoziemców oraz postrzegania przez nich szans rozwoju zawodowego na bydgoskim rynku pracy. Inspiracją do przeprowadzenia badań w tym zakresie był, obserwowany na lokalnym rynku edukacyjnym, wzrost liczby studentów pochodzących z zagranicy oraz ich rosnąca aktywność zawodowa.

Czy dla studentów obcokrajowców polski, a szczególnie bydgoski rynek pracy, jest atrakcyjny? Czy rozpoczynają na nim swoje kariery zawodowe? Czy upatrują w nim szansy na rozwój zawodowy? W końcu – jakie czynniki wpływają na ich motywację do podejmowania pracy zarobkowej? Aby uzyskać odpowiedzi na powyższe pytania, przebadano za pomocą kwestionariusza ankiety kilkudziesięciu studentów obcokrajowców, studiujących w jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych.

Abstract: The aim of the article is an attempt to analyse some factors motivating foreign students for work, as well as their vision of the chances for a professional development on the Bydgoszcz labour market. The inspiration for the research conducted in this scope was the increase in the number of foreign students and their increasing professional activity observed on the local education market.

Is the Polish market, especially the one in Bydgoszcz, attractive for the foreign students? Do they begin the professional career here? Can they seek for their chances for professional development here? Finally, what factors influence their motivation for work? To find the an-

swers to the above questions several dozen foreign students from a private school in Bydgoszcz were examined with the use of a questionnaire.

Wstęp

Celem artykułu jest analiza czynników motywujących do pracy studentów cudzoziemców oraz postrzeganie przez nich szans rozwoju zawodowego na bydgoskim rynku pracy. Inspiracją do przeprowadzenia badań w tym zakresie był, obserwowany na lokalnym rynku edukacyjnym, wzrost liczby studentów pochodzących z zagranicy oraz ich rosnąca aktywność zawodowa.

Obserwowana od kilku lat malejąca stopa bezrobocia w Polsce¹ otwiera rynek pracy również dla pracowników spoza terenu RP. Szczególną rolę w tej grupie stanowią studenci obcokrajowcy, gdyż w większości przypadków nie potrzebują oni dodatkowych zezwoleń na pracę. Wzrost liczebności tej grupy, odnotowany w ostatnich latach², stwarza możliwości pracodawcom na zaspokojenie bieżących potrzeb kadrowych. Dodatkowo przedsiębiorcy, w myśl obowiązujących przepisów, angażując studentów do realizacji zleconych zadań na podstawie umów cywilnoprawnych, znacząco obniżają koszty wynagrodzeń w firmie³. Czy dla studentów obcokrajowców polski, a szczególnie bydgoski rynek pracy, jest atrakcyjny? Czy rozpoczynają na nim swoje kariery zawodowe? Czy upatrują w nim szans na rozwój zawodowy? W końcu – jakie czynniki wpływają na ich motywację do podejmowania pracy zarobkowej? Aby uzyskać odpowiedzi na powyższe pytania, przebadano za pomocą kwestionariusza ankiety kilkudziesięciu studentów obcokrajowców, studiujących w jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych.

Wzrost liczby studentów cudzoziemców w Polsce i w województwie kujawsko-pomorskim

Od kilku lat obserwujemy w Polsce wzrost liczebności studentów cudzoziemców. w roku akademickim 2016/2017 studiowało na terenie Polski blisko 65,8 tys. studentów z zagranicy⁴. To o ponad 15% więcej, niż rok wcześniej⁵. Tendencje wzrostu przedstawia rysunek 1.

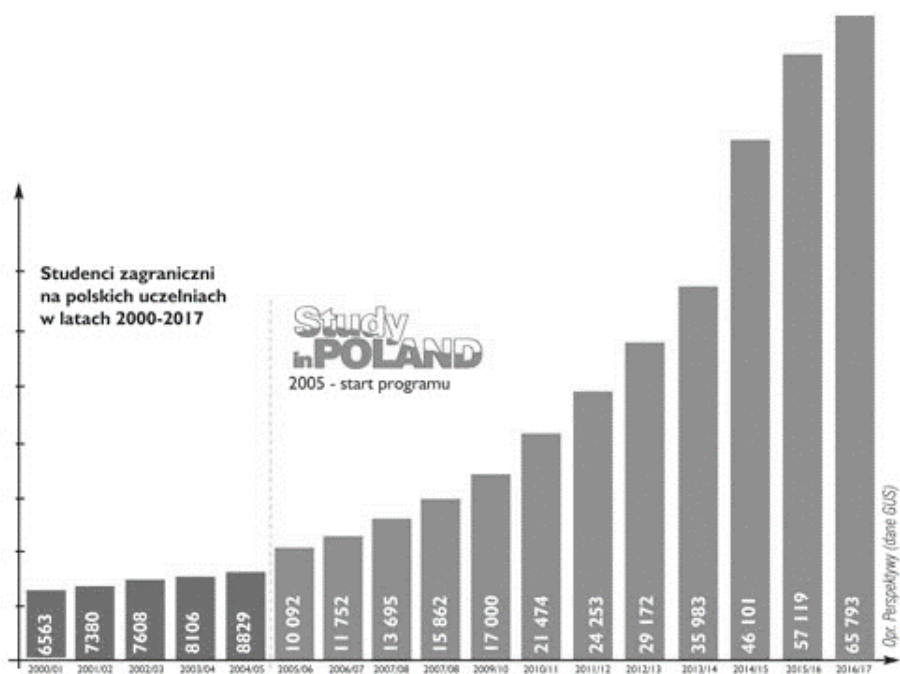
¹ Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990-2018, [Online], dostępne: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2018,4,1.html>, 9.11.2018.

² Wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce 2000–2017, [Online], dostępne: http://studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=14515:raport-studenci-zagranicy-w-polsce-2017&catid=258:145-newsletter-2017&Itemid=100284, 9.11.2018.

³ Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu oraz ustalania podstawy wymiaru składek osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2018, s. 38.

⁴ Wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce 2000–2017, op. cit.

⁵ Ibidem.

Rysunek 1. Wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce do roku akademickiego 2016/2017

Źródło: Wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce 2000–2017, [Online], dostępne: http://studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=14515:raport-studenci-zagraniczy-w-polsce-2017&catid=258:145-newsletter-2017&Itemid=100284, 9.11.2018.

W województwie kujawsko-pomorskim w roku akademickim 2016/2017 studioowało 1270⁶ studentów z zagranicy, co stanowiło 2,02% łącznej liczby studentów województwa⁷.

Na podstawie najnowszych wstępnych danych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących roku akademickiego 2017/2018, wnioskować można o kolejnej tendencji wzrostowej. Na dzień 30 listopada 2017 r. w Polsce studioowało ponad 72,7 tys. studentów obcokrajowców. Stanowi to 5,63% ogółu studentów w RP⁸, a w roku akademickim

⁶ Edukacja w województwie kujawsko-pomorskim w roku akademickim 2016/2017. Szkolnictwo wyższe – cudzoziemcy, [Online], dostępne: <http://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/edukacja/edukacja-w-województwie-kujawsko-pomorskim-w-roku-akademickim-20162017-szkolnictwo-wyzsze-cudzoziemcy-,10,1.html>, 9.11.2018.

⁷ Cudzoziemcy studiujący w Kujawsko-Pomorskiem, [Online], dostępne: <http://bydgoszcz.stat.gov.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/cudzoziemcy-studujacy-w-kujawsko-pomorskiem,174,1.html>, 9.11.2018.

⁸ Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2017/2018 15.06.2018 r.(dane wstępne), [Online], dostępne: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/8/5/1/szkolnictwo_wyzsze-_w_roku_akademickim_2017-2018_dane_wstepne.pdf, 9.11.2018.

2016/2017 wskaźnik ten wynosił 4,88%⁹. Na podstawie danych przedstawionych na rysunku 2, w województwie kujawsko-pomorskim blisko 2,67% ogółu studentów stanowili studenci cudzoziemcy.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym kobiety	W tym na studiach		Z liczby ogółem cudzoziemcy
			stacjonarnych	niestacjonarnych	
POLSKA	1 291 870	746 827	852 973	438 897	72 743
Dolnośląskie	123 761	69 481	81 600	42 161	6 675
Kujawsko-pomorskie	59 081	36 333	35 517	23 564	1 579
Lubelskie	71 554	42 400	55 978	15 576	6 922
Lubuskie	13 234	7 164	8 576	4 658	126
Łódzkie	84 618	50 791	52 667	31 951	5 499
Małopolskie	157 271	92 479	117 784	39 487	8 377
Mazowieckie	263 500	147 599	155 561	107 939	22 212
Opolskie	19 635	11 374	14 702	4 933	1 454
Podkarpackie	48 361	26 864	35 061	13 300	2 742
Podlaskie	31 926	18 954	22 438	9 488	1 325
Pomorskie	84 068	49 500	53 774	30 294	3 483
Śląskie	110 996	63 317	74 177	36 819	4 476
Świętokrzyskie	26 431	16 656	15 204	11 227	993
Warmińsko-mazurskie	28 139	15 798	20 602	7 537	363
Wielkopolskie	130 294	76 534	79 936	50 358	5 231
Zachodniopomorskie	39 001	21 583	29 396	9 605	1 286

Rysunek 2. Studenci wg województw w roku akademickim 2017/2018

Źródło: Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2017/2018 15.06.2018 r. (dane wstępne), [Online], dostępne: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/8/5/1/szkolnictwo_wyzsze_w_roku_akademickim_2017-2018_dane_wstepne.pdf, 9.11.2018.

Dla podsumowania i uporządkowania powyższych danych, przedstawiono je w tabeli 1.

Tabela 1. Studenci cudzoziemcy w latach akademickich 2016/2017 i 2017/2018

Rok akademicki	Studenci w Polsce (w tys.)			Studenci w Kujawsko-Pomorskiem (w tys.)		
	Ogółem	W tym obcokrajowcy	% obcokrajowców	Ogółem	W tym obcokrajowcy	% obcokrajowców
2016/2017	1 348,8	65,8	4,88	59,3 ¹⁰	1,27	2,02
2017/2018	1 291,9	72,7	5,63	59,1	1,58	2,67

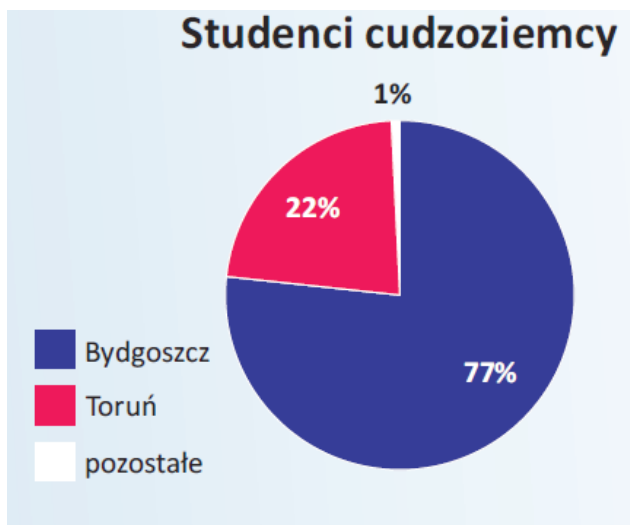
Źródło: opracowanie własne na podstawie dostępnych statystyk wykorzystanych w artykule.

Na uwagę zasługuje również liczebność studentów w Kujawsko-Pomorskiem w odniesieniu do dwóch największych miast województwa, w których zlokalizowane są uczelnie (rysunek 3)¹¹.

⁹ Wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce 2000–2017, op. cit.

¹⁰ Początek roku akademickiego. Województwo kujawsko-pomorskie, [Online], dostępne: https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2017/wiadomosci/20171003_uczelnie/Infografika.pdf, 9.11.2018.

¹¹ Ibidem.

Rysunek 3. Studenci w miastach województwa kujawsko-pomorskiego w roku akademickim 2017/2018

Źródło: Początek roku akademickiego. Województwo kujawsko-pomorskie, [Online], dostępne: https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2017/wiadomosci/20171003_uczelnie/Infografika.pdf, 9.11.2018.

Jak wynika z rysunku, zdecydowana większość studentów cudzoziemców podejmujących naukę w województwie kujawsko-pomorskim decyduje się na wybór uczelni zlokalizowanej w Bydgoszczy.

Prawne uwarunkowania podejmowania aktywności zawodowej przez studentów cudzoziemców

Od początku roku 2018 zmiana przepisów w zakresie zatrudniania cudzoziemców w Polsce, umożliwia pracodawcom skrócenie okresu dopełnienia niezbędnych formalności w tym zakresie. Często wybraną przez pracodawców metodą legalnego zatrudnienia obcokrajowców, jest oświadczenie o powierzeniu pracy cudzoziemcowi¹². Wynika to głównie z uproszczenia wymogów formalnych i terminu realizacji procedury. W województwie kujawsko-pomorskim pracodawca po przedłożeniu w urządzie kompletu dokumentów, otrzymuje informację o zaewidencjonowaniu oświadczenia, w okresie nieprzekraczającym 14 dni od dnia złożenia wniosku¹³. Zgoda ta umożliwia zatrudnienie cudzoziemca (obywatela Republiki Armenii, Republiki Białorusi,

¹² Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca oraz wpisu oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi do ewidencji oświadczeń.

¹³ Wywiad z pracownikiem Powiatowego Urzędu Pracy (wywiad przeprowadzony przez B. Karpińską), Bydgoszcz, dn. 7.11.2018.

Republiki Gruzji, Republiki Mołdawii, Federacji Rosyjskiej, Ukrainy) na łączny okres 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy¹⁴. Okres ten jest wystarczający do zweryfikowania kompetencji i umiejętności obcokrajowca oraz rozpoczęcia dodatkowej procedury związanej z uzyskaniem zezwolenia na pracę.

Wyjątkowe miejsce na rynku pracy cudzoziemców zajmują studenci studiów stacjonarnych. W myśl obowiązujących przepisów nie muszą oni posiadać zezwolenia na pracę i mają nieograniczony dostęp do rynku pracy, pokrywający się jednak z okresem pozwolenia na pobyt na terenie Polski¹⁵. Dla porównania, według wcześniej obowiązujących aktów prawnych, cudzoziemcy studiujący w trybie stacjonarnym mogli wykonywać pracę bez zezwolenia, tylko przez okres wakacyjny (lipiec, sierpień, wrzesień)¹⁶. Po zmianach pracodawcy mogą zatrudniać takich studentów przez okres całego roku, a podpisując umowę, zwolnieni są z obowiązku pozyskania dodatkowych dokumentów potwierdzających prawo studenta do podjęcia zatrudnienia na terenie RP. Na etapie rekrutacji zobowiązani są jednak do pozyskania dokumentu potwierdzającego legalność pobytu na terenie kraju (wiza lub karta pobytu)¹⁷.

W przypadku zatrudniania obcokrajowców, podejmujących naukę w trybie wieczorowym lub niestacjonarnym, stosuje się procedurę odpowiadającą wymogom zatrudniania pozostałych grup cudzoziemców.

Posiadając niezbędne dokumenty potwierdzające możliwość legalnego zatrudnienia studenta, w zależności od formy umowy, pracodawca zobowiązany jest do przestrzegania obowiązków wynikających z polskiego prawa podatkowego i ubezpieczeniowego w zakresie realizacji, między stronami, umowy^{18, 19}.

Motywacja do pracy

Opisując problematykę motywacji, na potrzeby niniejszego artykułu skupiono się na podstawowej klasyfikacji:

- teorie treści (A. Maslow; F. Herzberg; C.P. Alderfer);
- teorie procesu (Vroom, Poster-Lawler, Adams);
- teorie wzmocnienia (B.F. Skinner)²⁰.

¹⁴ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2011 r. nr 155, poz. 919).

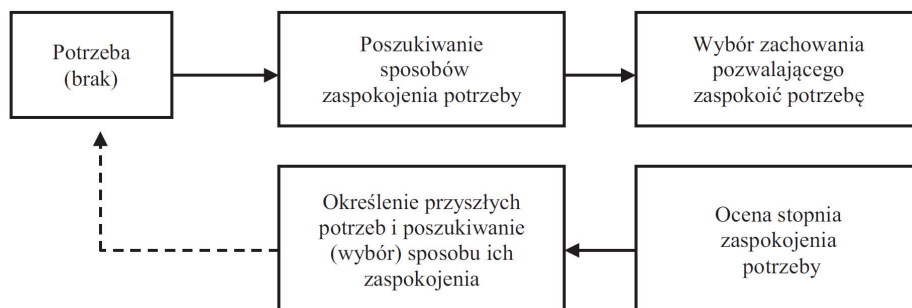
¹⁷ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, art. 144.

¹⁸ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

¹⁹ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

²⁰ A. Poczrowski, *Zarządzanie zasobami ludzkimi: strategie – procesy – metody*, Warszawa 2007, s. 204.

Wymienione teorie podkreślają rolę „potrzeby”, która determinuje proces motywacji. w konsekwencji, to „potrzeba” warunkuje wybór konkretnego rozwiązania oraz optymalnego zachowania, zmierzającego do jej zaspokojenia (rysunek 4)²¹.

Rysunek 4. Schemat procesu motywacji

Źródło: R. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Warszawa 2004, s. 519.

Dokonanie oceny stopnia zaspokojenia potrzeby dostarcza informacji o zadowoleniu lub w przypadku jego braku, skłania do korekty działań i wyboru innego zachowania²².

Istotnym podziałem, w odniesieniu do celu niniejszego artykułu, jest przytoczenie jednej z podstawowych typologii motywacji – wewnętrznej i zewnętrznej²³. Motywacja wewnętrzna to m.in.: aspiracje, ambicje, plany, cele, sumienność i odpowiedzialność, satysfakcja, szanse na rozwój i doskonalenie. Zewnętrzna natomiast odnosi się do takich bodźców, jak np.: awans, podwyżka, pochwała, ale również kara, brak premii²⁴. W przypadku badanej grupy motywację zewnętrzną rozszerzyć można np. o:

- możliwość otrzymania od Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego stypendium, dofinansowań do kosztów opłat za usługi edukacyjne (wypłacane za pośrednictwem Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej)²⁵;
- konieczność powrotu do rodzinnego kraju z przyczyn ekonomicznych (brak środków na samodzielne funkcjonowanie na terenie RP).

Znajomość teorii motywacji dostarcza badaczom i praktykom informacji na temat czynników, które sprawiają, że pracownicy zachowują się w odpowiedni sposób, podejmując pracę zarobkową. Wiedza na temat motywów wywołujących konkretne zachowania, umożliwi wnioskowanie na temat roli studentów na rynku pracy.

²¹ R. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Warszawa 2004, s. 519.

²² Ibidem.

²³ M. Armstrong, *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Kraków 2001, s. 109.

²⁴ M. Armstrong, *Zarządzanie ludźmi*, Poznań 2007, s. 36.

²⁵ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Opis metody badawczej

Inspiracją do przeprowadzenia badań w zakresie czynników motywujących studentów do pracy oraz ich szans zawodowych na lokalnym rynku, był obserwowany na rynku edukacyjnym wzrost liczby studentów obcokrajowców oraz ich rosnąca aktywność zawodowa.

W celu weryfikacji problemu badawczego postawiono główne pytanie: „Jakie czynniki wpływają na motywację badanych do podejmowania pracy zarobkowej?”. Dodatkowo postawiono kilka pytań pomocniczych: „Czy dla studentów cudzoziemców polski, a szczególnie bydgoski rynek pracy, jest atrakcyjny?”, „Czy rozpoczynają na nim swoje kariery zawodowe?”, „Czy upatrują w nim szans na rozwój zawodowy?”.

Aby uzyskać odpowiedzi na postawione pytania, wykorzystano do badania kwestionariusz ankiety. W badaniu udział wzięło 44 studentów cudzoziemców²⁶ (15 kobiet, 29 mężczyzn), studiujących w jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych, na ostatnim roku studiów (III rok studiów niestacjonarnych, II rok studiów uzupełniających magisterskich). Wszyscy badani posiadali obywatelstwo ukraińskie. Na dzień badania naukę w uczelni podejmowało 708 studentów obcokrajowców (w tym 375 studentów z Ukrainy)²⁷. Próba badawcza stanowi zatem niewiele ponad 6% populacji cudzoziemców studiujących w uczelni, a w odniesieniu do ogólnej liczby studentów obcokrajowców studiujących w Bydgoszczy udział procentowy badanej grupy wynosi 2,78% (stosunek próby badawczej do ogólnej liczby studentów cudzoziemców w roku akademickim 2017/2018)²⁸.

Z uwagi na małą próbę nie ma możliwości uogólnienia wyników badań w odniesieniu do wszystkich cudzoziemców studiujących w Bydgoszczy. Prezentowane wyniki mają zatem charakter poglądowy odnoszący się tylko do danych pozyskanych w jednej uczelni.

Wyniki i wnioski z przeprowadzonych badań

W celu uzyskania odpowiedzi na pytania badawcze postawione w niniejszym artykule, wykorzystano kwestionariusz ankiety. Ankieta składa się z 3 części, pierwsza z nich zawiera metryczkę danych, druga skoncentrowana jest na analizie motywacji do pracy, a trzecia dotyczy zagadnień związanych z subiektywną oceną szans rozwoju na polskim i lokalnym rynku pracy. Odpowiedzi zgromadzone zostały za pomocą pytań z pięciostopniową skalą Likerta oraz pytań wielokrotnego wyboru, z rozbudowaną kafeterią i miejscem dla respondentów do wpisania indywidualnych odpowiedzi.

²⁶ Badanie przeprowadzono wśród losowo dobranych studentów w maju 2018 r.

²⁷ Wywiad z pracownikiem uczelni (wywiad przeprowadzony przez B. Karpińską), Bydgoszcz, dn. 10.07.2018.

²⁸ Liczba studentów cudzoziemców podejmujących naukę w Bydgoszczy określona została na podstawie danych prezentowanych w artykule (1580 studentów obcokrajowców w województwie kujawsko-pomorskim x 77% studiujących w Bydgoszczy).

Zebrane dane zostały zakodowane i poddane analizie w programie Microsoft Excel.

Na pytanie „Czy podczas pobierania nauki w szkole wyższej na terenie RP podejmowałeś kiedykolwiek pracę zarobkową?”, ponad 72% badanych odpowiedziało twierdząco.

Według zgromadzonych danych, na dzień badania zatrudnionych było 27 studentów, co stanowi ponad 61% badanych. Szczegóły zostały zaprezentowane w tabeli 2.

Tabela 2. Studenci pracujący według form zatrudnienia

		Liczebność	Procent
Forma:	Umowa cywilnoprawna	26	96,3
	Umowa o pracę	1	3,7
	Ogółem	27	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Z powyższej tabeli wynika, że zdecydowana większość studentów obcokrajowców podejmuje pracę zarobkową na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Z tabeli 3. wynika, że blisko 26% pracujących studentów cudzoziemców, podejmuje zatrudnienie zgodne z kierunkiem studiów, a największa grupa (1/3 badanych) znajduje zatrudnienie w gastronomii.

Tabela 3. Studenci podejmujący pracę (branże) oraz ich zgodność z kierunkiem studiów

		Liczebność	Liczebność Zatrudnienie (stanowisko) zgodne z kierunkiem studiów
Branża:	Gastronomia	9	1
	Handel	5	2
	Hotelarstwo	5	1
	Informatyka	5	3
	Edukacja	3	0
	Inne	2	0
	Ogółem	27	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Na pytanie „Czy jesteś zmotywowany do pracy?”, blisko 57% badanych określiło, że są raczej zmotywowani do pracy, brak motywacji (odpowiedzi „raczej nie”) zdefiniowało ponad 18% badanych. Szczegóły zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 4. Diagnoza motywacji do pracy wśród studentów cudzoziemców

	Częstość	Procent
zdecydowanie tak	5	11,36
raczej tak	25	56,82
trudno powiedzieć	6	13,64
raczej nie	8	18,18
Ogółem	44	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Na pytanie o czynniki motywacyjne (finansowe i pozafinansowe), najistotniejszymi motywatorami do pracy dla studentów obcokrajowców okazały się czynniki finansowe (12 wskazań – ponad 27% badanych), zdobywanie doświadczenia zawodowego (9 wskazań – ponad 20% badanych) oraz dofinansowanie nauki (6 wskazań – blisko 14% badanych). Na pozostałych miejscach uplasowały się: możliwość awansu oraz dofinansowanie kursów i szkoleń (wykres 1).

Wykres 1. Czynniki motywujące do pracy studentów cudzoziemców

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Ostatnim z problemów badawczych podejmowanych w artykule jest postrzeganie przez studentów cudzoziemców swoich szans na rynku pracy w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem rynku lokalnego (miasto Bydgoszcz). Stawiając to pytanie ankietowanym, uzyskano dane prezentowane w tabeli 5.

Tabela 5. Szanse rozwoju zawodowego na polskim rynku (w tym na rynku bydgoskim)

Czy po ukończeniu studiów podejmiesz pracę?	W Polsce	W Bydgoszczy
Zdecydowanie tak	4	2
Raczej tak	21	18
Trudno powiedzieć	9	11
Raczej nie	6	5
Zdecydowanie nie	4	8
Ogółem	44	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Z tabeli 5. wynika, że około 45% ankietowanych studentów zamierza pozostać zawodowo w Bydgoszczy i na rynku lokalnym poszukiwać swoich szans na rozwój zawodowy (odpowiedzi „zdecydowanie tak”, „raczej tak”). Jednak blisko 30% badanych ulokuje swoje ścieżki kariery poza Bydgoszczą, a z tej ilości blisko 77% poszukiwać będzie swoich szans na rozwój zawodowy poza Polską.

Zakończenie

Jak wynika z powyższych analiz, lokalny rynek pracy stanowi dla badanych studentów cudzoziemców interesującą perspektywę ich rozwoju zawodowego. Nieco ponad 45% zainteresowanych pozostaniem w Bydgoszczy to wynik, który może świadczyć o atrakcyjności miasta w tym obszarze. Należy zwrócić jednak uwagę, że determinantą motywacji do pracy najczęściej wskazywaną przez studentów cudzoziemców jest czynnik finansowy. W tym zakresie pojawiają się kolejne problemy badawcze, które mogą mieć wpływ na decyzje badanych w zakresie pozostania na lokalnym rynku pracy. Jak wskazywały wyniki badań, prawie wszyscy obecnie pracujący, realizują zadania na podstawie umowy cywilnoprawnej (26 na 27 zatrudnionych). Wiąże się to z niższymi kosztami zatrudnienia w przedsiębiorstwie przy jednoczesnym wyższym wynagrodzeniu netto dla przyjmującego zlecenie. Utrata statusu studenta skutkować będzie nie tylko koniecznością zdobycia zezwolenia na pracę, ale również podwyższeniem kosztów wynagrodzenia i zmniejszeniem wynagrodzenia netto zleceniobiorcy, z uwagi na konieczność obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Obniżenie wpływów do gospodarstwa domowego studenta cudzoziemca, może skłonić go do podejmowania innych decyzji związanych z pracą zarobkową. Skoro czynnik finansowy był najczęściej pojawiającym się motywatorem, to czy w takich okolicznościach student pozostanie w Bydgoszczy, w Polsce? Czy pracodawcy, uwzględniając zmianę statusu cudzoziemca, podejmą decyzję o dalszej współpracy? Czy będą jednak zmierzać do poszukiwania nowych pracowników, których zatrudnienie da możliwości preferencyjnych sposobów rozliczania kosztów pracy?

BIBLIOGRAFIA

Najważniejsze dokumenty

- Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca oraz wpisu oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi do ewidencji oświadczeń.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2011 r. nr 155, poz. 919).
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.
- Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu oraz ustalania podstawy wymiaru składek osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2018.

Druki zwarte

- Armstrong M., *Zarządzanie ludźmi*, Poznań 2007.
- Armstrong M., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Kraków 2001.
- Griffin R., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Warszawa 2004.
- Pocztowski A., *Zarządzanie zasobami ludzkimi: strategie – procesy – metody*, Warszawa 2007.

Najważniejsze artykuły

- Cudzoziemcy studiujący w Kujawsko-Pomorskiem, [Online], dostępne: <http://bydgoszcz.stat.gov.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/cudzoziemcy-studiujacy-w-kujawsko-pomorskiem,174,1.html>, 9.11.2018.
- Edukacja w województwie kujawsko-pomorskim w roku akademickim 2016/2017. Szkolnictwo wyższe – cudzoziemcy, [Online], dostępne: <http://bydgoszcz.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/edukacja/edukacja-w-wojewodztwie-kujawsko-pomorskim-w-roku-akademickim-20162017-szkolnictwo-wyzsze-cudzoziemcy-,10,1.html>, 9.11.2018.
- Początek roku akademickiego. Województwo kujawsko-pomorskie, [Online], dostępne: www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2017/wiadomosci/20171003_uczelnie/Infografika.pdf, 9.11.2018.
- Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990–2018, [Online], dostępne: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2018,4,1.html>, 9.11.2018.

Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2017/2018 15.06.2018 r. (dane wstępne), [Online], dostępne: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/8/5/1/szkolnictwo_wyzsze_w_roku_akademickim_2017-2018_dane_wstepne.pdf, 9.11.2018.

Wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce 2000–2017, [Online], dostępne: http://studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=1-4515:raport-studenci-zagraniczni-w-polsce-2017&catid=258:145-newsletter-2017&Itemid=100284, 9.11.2018.

CEZARY PACHNIK
UNIwersytet w Białymstoku

Wyrok w sprawie Achmea BV (C-284/16) a priorytety polityczne Komisji Europejskiej na lata 2014–2019

The Achmea BV (C-284/16) judgement and the political priorities of the European Commission for the years 2014–2019

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie, w jaki sposób wyrok w sprawie Achmea BV, dotyczący roli międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego, wpisuje się w cele polityczne Komisji Europejskiej. Autor wskazuje, że niniejszy wyrok pomaga Komisji zrealizować cele polityczne w zakresie sprawiedliwości i ochrony praw podstawowych, może natomiast stanowić, przynajmniej krótkookresowo, czynnik negatywny dla rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej.

Abstract: The aim of this article is to present how the Achmea BV judgement connected with the role of the international investment arbitration fits into the political aims of the European Union. The author states that this judgement helps the Commission pursue the political objectives in the scope of justice and the protection of the fundamental rights, however, at least for a short time, it may be a negative factor for the economic development of the European Union.

1. Wprowadzenie

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie Achmea BV był przełomowym wydarzeniem, jeżeli chodzi o wewnątrzspółnotowe umowy o ochronie i popieraniu inwestycji (ang. *bilateral investment treaties* w skrócie: BITs), mając wpływ także na cały światowy arbitraż międzynarodowy¹. Po pojawieniu się omawia-

¹ C. Fouchard, M. Krestin, *The Judgment of the CJEU in Slovak Republic v. Achmea – A Loud Clap of Thunder on the Intra-EU BIT Sky!*, dostępny: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/03/07/the-judgment-of-the-cjeu-in-slovak-republic-v- achmea/> dostęp 26.10.2018.

nego wyroku niektórzy komentatorzy wskazywali również na to, że być może w swoim orzeczeniu Trybunał chciał rozwiązać pat polityczny związany z wewnątrzspółnotowymi BITs².

Przedmiotowy pat polegał na tym, że Komisja Europejska, właściwie od samego powstania wspólnoty, naciskała na to, żeby likwidować umowę o popieraniu i ochronie inwestycji pomiędzy państwami członkowskimi, natomiast takiej woli nie wykazywały same państwa, a Komisja nie posiadała narzędzi, które mogłyby zmusić państwa członkowskie do takiego zachowania³. Warto przy tym odnotować, że znaczący postęp w zakresie wypowiedzania tego typu umów osiągnęła Polska, wypowiadając w latach 2017–2018 wiele umów BITs zawartych z innymi państwami UE, co zostało zauważone nawet przez główne media, oraz zinterpretowane jako ukłon w kierunku Komisji podczas trwającego sporu o praworządność w Polsce⁴.

Powyższe uwagi wskazują, że wyrok, który stanowić będzie temat niniejszej publikacji, może być rozpatrywany jako punkt, który przybliżył Komisję Europejską do realizacji jej celów politycznych. W niniejszym artykule, chciałbym przedstawić jak się ma wyrok w sprawie Achmea BV do realizacji celów politycznych przedstawionych przez Jean-Claude'a Junckera w jego przemówieniu z 14 lipca 2014 r.

Należy podkreślić, że niniejszy artykuł nie ma na celu sugerować, że Trybunał w Luksemburgu wydaje wyroki zgodnie z wolą polityczną Komisji Europejskiej czy polityków unijnych. Cele polityczne Komisji niewątpliwie są związane z ogólnymi wartościami Unii Europejskiej, a Trybunał w swoich orzeczeniach również wyklada traktaty w odniesieniu do podstawowych zasad prawa UE wynikających z wartości UE⁵.

2. Wyrok w sprawie Achmea BV

W celu przanalizowania tego, jak sprawa Achmea wpisuje się w priorytety polityczne Komisji Europejskiej, niezbędne jest zreferowanie samego wyroku.

Zasadniczym praktycznym efektem tego wyroku jest stwierdzenie nieważności art. 8 umowy o popieraniu i ochronie inwestycji zawartej pomiędzy Niderlandami

² E. Cimiotta, *The First Ever Interpretative Preliminary Concerning The Validity of An International Agreement Between EU Members: The Achmea Case*, dostępny: http://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2018_I_018_%20Emanuele_Cimiotta_0.pdf dostęp 26.10.2018 s. 344.

³ L. Schico, *Member State BITs after the Treaty of Lisbon: Solid Foundation or First Victim of EU Investments Policy?*, dostępny: http://aei.pitt.edu/39283/1/researchpaper_2_2012_schicho_final.pdf 26.10.2018 s.6-12.

⁴ M. Lis, *Gest w kierunku Brukseli? Polska chce zerwać kolejną dwustronną umowę krytykowaną przez KE*, dostępny: <https://www.money.pl/gospodarka/unia-europejska/wiadomosci/artukul/polska-dania-bit-zerwanie-umowy-ke,212,0,2395092.html> dostęp 26.10.2018.

⁵ J. Helios, *Sędziokracja w Unii Europejskiej? Uwagi w kontekście działalności interpretacyjnej Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, [w:] A. Bator, J. Helios, W. Jedlecka (red.), *Rządy prawa i europejska kultura prawna*, Wrocław 2008, s. 182-183.

a Słowacją⁶. Artykuł ten dotyczy systemu arbitrażowego związanego z omawianą umową, zarówno tego, w jaki sposób ma być tworzony sąd arbitrażowy, rozsądający spory związane z przedmiotową umową, jak również ustanawiający większość wymaganą wśród arbitrów, do podjęcia⁷. TSUE oparł swoją decyzję o fakt, że sąd arbitrażowy nie może zostać uznany za sąd państwa członkowskiego⁸ ani za sąd wspólny dla kilku państw członkowskich⁹, a co za tym idzie, sposób kontroli jego orzeczeń uniemożliwia zastosowania procedury związanej z pytaniami prejudycjalnymi, naruszając w ten sposób zasadę autonomii prawa UE¹⁰.

Takie rozumowanie Trybunału powoduje, że o ile inne zapisy umowy pomiędzy Niderlandami a Słowacją pozostają w mocy, to niezgodny z prawem UE jest przepis, który umożliwia dochodzenie roszczeń na podstawie tej umowy. Oznacza to w istocie brak możliwości korzystania z ochrony przewidzianej przez te umowy, przez podmioty do tego uprawnione, a co za tym idzie, brak jakiegokolwiek efektywności przedmiotowych postanowień.

W związku z powyższym należy uznać, że Trybunał przełamał pat polityczny związany z nierozwiązywaniem wewnątrzspółnotowych BITs, poprzez odebranie im praktycznego znaczenia. Należy przy tym pamiętać, że zgodnie z doktryną *acte cleire* i *acte ecleire* sądy państw członkowskich mają obowiązek zachowywać linię orzeczniczą Trybunału w Luksemburgu¹¹. W związku z tym strony wewnątrzspółnotowych BITs mogą spodziewać się, że ze względu na brak podstawy prawnej, orzeczenia Trybunałów arbitrażowych w sprawach pomiędzy państwami członkowskimi a podmiotami należącymi do krajów UE, sądy krajowe nie będą zatwierdzały przedmiotowych orzeczeń. Orzeczenia tego typu wymagają zatwierdzenia poprzez sąd krajowy, np. w Polsce orzeczenia sądów arbitrażowych mają status ugody, którą musi zatwierdzić sąd¹². W związku z tym traci sens korzystanie z uprawnień wynikających z BITs, co z kolei sprawia, że te umowy, o ile pozostają w mocy, to tracą jakiegokolwiek znaczenie praktyczne.

⁶ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wielka izba) z dnia 6 marca 2018 r. *Słowackie Republiki przeciwko Achmea BV* ECLI:EU:C:2018:158 dalej jako „Wyrok ws. Achmea”, sentencja.

⁷ Art. 8 Agreement on encouragement and reciprocal protection of investments between the Kingdom of the Netherlands and the Czech and Slovak Federal Republic dostępny: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/2080> dostęp 27.10.2018.

⁸ Wyrok ws. Achmea pkt 46.

⁹ Wyrok ws. Achmea pkt 48.

¹⁰ Wyrok ws. Achmea pkt 58.

¹¹ J. Michalska, *Pytania prejudycjalne sądów do TS UE*, [w:] M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska (red.), *Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP*, Wrocław 2015, s. 260.

¹² Art. 1214 i nast. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 czerwca 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego Dz. U. 2018, poz. 1360.

3. Wyrok w sprawie Achmea BV a obszar sprawiedliwości i przestrzegania praw podstawowych

Nie może budzić wątpliwości, że przede wszystkim wyrok w sprawie Achmea wiąże się z obszarem sprawiedliwości i przestrzegania praw podstawowych wskazanym przez obecną Komisję Europejską jako jej priorytet polityczny¹³.

Wielokrotnie w literaturze było przytaczane stanowisko, mówiące że międzynarodowe umowy inwestycyjne budzą wątpliwości z punktu widzenia ochrony praw podstawowych. Wskazuje się, że w pierwszej kolejności sama budowa systemu rozstrzygania sporów wynikających z międzynarodowego prawa inwestycyjnego uniemożliwia pełne wzięcie pod uwagę praw podstawowych, w szczególności w zakresie zbiorowych praw podstawowych¹⁴. Podstawowym problemem ze stwierdzeniem tego, czy prawa podstawowe są przestrzegane w ramach międzynarodowego arbitrażu jest jednak to, że w większości orzeczenia trybunałów arbitrażowych są niejawnie, wobec czego nie można z całą pewnością stwierdzić, że międzynarodowy arbitraż inwestycyjny zapewnia ochronę praw podstawowych¹⁵ na takim poziomie, na jakim zapewniają je organy unijne. Ewidentnie niejawni charakter procedury przed omawianymi trybunałami, nie służy poczuciu przez obywateli UE, że ich prawa są należycie przestrzegane.

Omawiany wyrok wpisuje się również w postulat zwiększania współpracy sądów krajowych, który również był wskazany przez Jean-Claude'a Junckera¹⁶. Nie ma wątpliwości, że wyeliminowanie przez TSUE organów quasi-sądowych ze spraw, które dotyczą kwestii wewnątrzunijnych, uniemożliwi odwoływanie się do instytucji, które teoretycznie (co zauważył sam Trybunał) biorą pod uwagę w swoim orzekaniu prawo Unii Europejskiej, jednak z jednej strony zakres, w którym biorą prawo UE pod uwagę, jest nieznaną ze względu na tajny charakter postępowania oraz które ze swojej natury, nie będąc sądem państwowym członkowskiego, nie mogą zadawać pytań prejudycjalnych powołanemu do tego celu organowi.

Istotną rolę w omawianych priorytetach politycznych miała także ochrona przed dyskryminacją¹⁷. W przypadku trybunałów arbitrażowych istniały problemy z pogo-

¹³ Nowy początek dla Europy: Mój program na rzecz zatrudnienia, wzrostu, sprawiedliwości oraz zmian demokratycznych. Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej Przemówienie inauguracyjne wygłoszone podczas sesji plenarnej Parlamentu Europejskiego. Strasburg, dnia 22 października 2014 r. Kandydat na urząd przewodniczącego Komisji Europejskiej. Strasburg, 15 lipca 2014 r. dostępny: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/juncker-political-guidelines-speech_pl.pdf dostęp 29.10.2018, s. 9.

¹⁴ B. Simma, *Foreign Investment Arbitration: A Place for Human Rights?*, "International & Comparative Law Quarterly", nr 3 (60), London 2011, s. 579.

¹⁵ S. Steiniger, *What's Human Rights Got To Do With It? An Empirical Analysis of Human Rights References in Investment Arbitration*, "Leiden Journal of International Law", Leiden 2017, s. 36.

¹⁶ Nowy początek..., op. cit., s. 10.

¹⁷ Ibidem.

dzeniem zobowiązań państw wynikających z Międzynarodowa Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej w zakresie pozytywnej dyskryminacji, a zobowiązaniami państw wynikającymi z BITs¹⁸. O ile problem dotyczył dotychczas państw afrykańskich, to nie można wykluczyć, że tego typu problemy w przyszłości dotyczyłyby także państw europejskich. Można sobie wyobrazić sytuację, w której przedsiębiorca słowacki korzystałby z uprawnienia wynikającego z umowy BIT wobec Wielkiej Brytanii, która uniemożliwiałaby Wielkiej Brytanii dostosowanie się do zobowiązań wynikających z wcześniej wskazanej konwencji. Co za tym idzie, wyrok w sprawie Achmea BV wpisuje się w ogólną tendencję zwalczania dyskryminacji wskazaną przez Jean-Claudę Junckera.

Przewodniczący Komisji Europejskiej w swoim wystąpieniu inauguracyjnym wskazał szczególnie mocno na problem ochrony danych osobowych jako prawo podstawowe, którego ochroną Komisja zajmie się szczególnie mocno w obecnej kadencji. Na pierwszy rzut oka wydaje się, że problematyka międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego nie ma wiele wspólnego z ochroną danych osobowych. Należy tutaj jednak wskazać, że prawo UE wyznacza szczególnie wysoki standard dotyczący ochrony danych osobowych, a Komisja, negocjując umowy handlowe z państwami trzecimi, określała go jako niepodlegający negocjacji¹⁹, można więc wątpić, czy arbitrzy, często wywodzący się z państw trzecich, podzielaliby europejską wrażliwość na kwestię ochrony danych osobowych. Co więcej, jak słusznie zauważył TSUE, w przypadku gdyby mieli wątpliwości, czy jakieś postępowanie jest zgodne z tym standardem, to musieliby, nie mając prawa do pytania prejudycjalnego, sami ocenić zgodność postępowania państwa-strony z tym standardem, nie gwarantując wystarczającej wiedzy w tym zakresie. Z tego punktu widzenia wyrok w przedmiotowej sprawie umacnia także ochronę danych osobowych we wspólnocie, uniemożliwiając ocenę postanowień RODO czy unormowań poszczególnych państw przez organ nieunijny.

4. Wyrok w sprawie Achmea BV a inne obszary priorytetów politycznych Komisji

Związek wyroku w sprawie Achmea BV z priorytetami politycznymi Komisji w obszarze sprawiedliwości i przestrzegania praw podstawowych jest najbardziej widoczny, nie jest to jednak jedyny obszar związany z tym wyrokiem.

Paradoksalnie największy związek możemy dostrzec pomiędzy tym obszarem, który w *exposé* przewodniczącego Komisji został określony jako „Rozsądna i wyważona umowa o wolnym handlu ze Stanami Zjednoczonymi”²⁰. Paradoksalnie, ponieważ pozornie postulat ten nie został w ogóle zrealizowany ze względu na sprzeciw administracji Donalda Trumpa wobec zawarcia przez USA z Unią Europejską umowy

¹⁸ J. Curtis, *Human Rights and Foreign Investment*, Galway 2014, s. 176-178.

¹⁹ V. Hatzopoulos, *The Collaborative Economy and EU Law*, London 2018, s. 93.

²⁰ Nowy początek..., op. cit., s. 8.

o Transatlantyckim Partnerstwie w dziedzinie Handlu i Inwestycji (ang. *Transatlantic Trade and Investment Partnership*, w skrócie: TTIP)²¹.

Przed wszystkim należy jednak zauważyć, że wyżej wskazana umowa wpisująca się w ogólny trend odchodzenia od bilateralnych umów inwestycyjnych w stronę umów multilateralnych²². Nie może być więc wątpliwości, że wyrok, który w praktyce powoduje nieistotność licznych umów bilateralnych, wpisuje się w dążenie Komisji Europejskiej (a także innych globalnych graczy²³) do odejścia w międzynarodowym prawie inwestycyjnym od umów bilateralnych, podobnie jak w te dążenia wpisuje się cel polityczny, jakim jest zawarcie przez Komisję Europejską TTIP ze Stanami Zjednoczonymi.

Przy okazji omawiania celu politycznego, jakim było zawarcie TTIP, Jean-Claude Juncker sformułował także postulaty, które poprzez swój ogólny charakter można odnieść w ogóle do międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego. Wskazał on, że takie kwestie, jak: bezpieczeństwo (w tym bezpieczeństwo żywności), ochrona zdrowia, ochrona socjalna, ochrona danych osobowych nie mogą stanowić mniej ważnych wartości niż swobody wynikające z umów inwestycyjnych²⁴. Uwagi co do poszanowania zbiorowych praw podstawowych w międzynarodowym arbitrażu inwestycyjnym zostały przedstawione w ustępie poprzedzającym. W tym miejscu wystarczające jest wskazanie, że w tym przypadku sposób, w jaki omawiany wyrok realizuje priorytety polityczne Komisji, ma zbieżny charakter z tym, w jaki sposób realizował on przedmiotowe cele w obszarze sprawiedliwości i praw podstawowych.

Kolejnym z priorytetów politycznych, w które wpisuje się omawiane rozstrzygnięcie TSUE, jest ocena skutków społecznych reform, która została wskazana przez Komisję Europejską w obszarze pogłębionej i bardziej sprawiedliwej Unii Gospodarczej i Walutowej²⁵. Ocena skutków społecznych w przypadku reform, które mogłyby dotknąć inwestorów zagranicznych, wiąże się z tym, że traktaty inwestycyjne powinny zawierać klauzule balansujące interesy inwestorów i interesy społeczeństwa danego państwa. W literaturze tego typu klauzule wiązane są ze społeczną odpowiedzialnością biznesu²⁶. Należy przy tym zauważyć, że w BITs tego typu klauzule stanowią nowy trend, a BITs pomiędzy państwami Unii Europejskiej były na ogół zawierane przed nastaniem tego typu trendu. Jako przykład BIT, który

²¹ K. Załucki, *TTIP – Szansa czy zagrożenie dla Unii Europejskiej, jej przedsiębiorców i obywateli? Próba analizy skutków umowy*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie, Katowice 2017, s. 52-53.

²² S.W. Schil, *Authority, Legitimacy and Fragmentation in the (Envisaged) Dispute Settlement Disciplines*, [w:] S. Griller, W. Obwexer, E. Vranes (red.), *Mega-Regional Trade Agreements: CETA, TTIP, and TiSA: New Orientations for EU external Economic Relations*, Oxford 2017, s. 146.

²³ Ibidem.

²⁴ Nowy początek..., op. cit., s. 8.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Na przykład Y. Levashova, *The Accountability and Corporate Social Responsibility of Multinational Corporations for Transgressions in Host States through International Investment Law*, "Utrecht Law Review", Utrecht 2018, s. 40-55.

nie posiada tego typu klauzul, możemy wskazać BIT Polska-Niderlandy²⁷ czy BIT Polska-Francja²⁸.

Jak zostało już wielokrotnie wskazane, omawiany wyrok w istocie sprawia, że te wewnętrzzspólnotowe BITs tracą znaczenie jako podstawa dochodzenia roszczeń, a co za tym idzie sprawy inwestycyjne będą oceniane z punktu widzenia prawa unijnego, które kładzie zdecydowanie większy nacisk na skutki społeczne rozwiązań prawnych państw członkowskich, jak i na skutki społeczne postępowania przedsiębiorców.

Kolejnym priorytetem politycznym, do którego należy się odnieść, analizując skutki omawianego wyroku, jest budowanie klimatu dla przedsiębiorczości, wskazane przez Jean-Claude'a Junckera w obszarze pobudzenia zatrudnienia, wzrostu i inwestycji. Piśmiennictwo związane z tym wyrokiem wskazuje jednoznacznie na to, że przynajmniej krótkookresowo omawiany wyrok może doprowadzić do zamieszania w arbitrażu międzynarodowym²⁹, co znalazło swoje odzwierciedlenie w fakcie, że Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych (ang. *International Centre for Settlement of Investment Disputes* w skrócie *ICSID*) odrzuciło obiekcje TSUE wobec wydawania przez ICSID orzeczeń arbitrażowych na podstawie BITs zawartych pomiędzy państwami UE³⁰. Tego typu niejasność co do stanu prawnego co najmniej krótkookresowo musi pogarszać klimat inwestycyjny w przypadku inwestycji transgranicznych.

Wyrok w sprawie Achmea może być także szczególnie zniechęcający dla rozwijania inwestycji transgranicznych w dziedzinie energetyki odnawialnej. Widać to szczególnie wyraźnie na przykładzie państw, które zamierzały dochodzić swoich praw w przypadku, gdyby Polska zmieniła nagle swoje przepisy dotyczące dopłat do turbin wiatrowych. Dotychczas naturalną drogą dla dochodzenia swoich strat w takich sytuacjach był arbitraż międzynarodowy, np. często z tej drogi prawnej korzystały przedsiębiorstwa hiszpańskie³¹. Zamknięcie tej ścieżki dochodzenia roszczeń (np. dla przedsiębiorców hiszpańskich w zakresie roszczeń wynikających ze zmiany stanu prawnego w Polsce) może stanowić czynnik zniechęcający do prowadzenia w ogóle tego typu inwestycji. Może to również stanowić czynnik ograniczający rozwój energetyki odnawialnej, zwłaszcza w tych państwach, w których nieliczne są przedsiębiorstwa rodzime, które zajmują się tą dziedziną energetyki.

²⁷ Umowa między Rzeczypospolitą Polską a Królestwem Holandii o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji, sporządzona w Warszawie dnia 7 września 1992 r. Dz. U. 1994 nr 57, poz. 235.

²⁸ Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Francuskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji podpisana w Paryżu dnia 14 lutego 1989 r. Dz. U. 1990 nr 38, poz. 220.

²⁹ J. Lee, *The Empire Strikes Back: Case Note on the CJEU Decision in Slovak Republic v. Achmea BV*, *March 6, 2018*, "Contemporary Asia Arbitration Journal", nr 1 (11), Taipei, s. 146-151.

³⁰ *ICSID Case No. ARB/12/12. Decision on the Achmea Issue* dostępny: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw9916.pdf> dostęp 30.10.2018.

³¹ Spain lost four international arbitrations over cutting renewable energy subsidies: <http://microsegur.com/en/2018/07/05/spain-lost-four-international-arbitrations-over-cutting-renewable-energy-subsidies/> dostęp: 30.10.2018.

Podsumowanie

Wyrok Trybunału w sprawie Achmea BV wpisuje się w znacznym stopniu w priorytety polityczne Komisji Europejskiej na lata 2014–2019 w dziedzinie ochrony praw podstawowych i praworządności oraz dążeń Komisji w zakresie polityki zagranicznej UE. Jak zostało wskazane wcześniej, Komisja Europejska już od dawna próbowała wpłynąć na państwa członkowskie w ten sposób, żeby odstąpiły one od zawartych pomiędzy sobą umów BITs. Niezależnie jednak od kwestii politycznych i prawnych, przedmiotowe orzeczenie może stanowić czynnik obniżający poziom inwestycji transgranicznych, w szczególności w zakresie energetyki odnawialnej. Należy przy tym mieć na uwadze, że będzie to prawdopodobnie działanie krótkookresowe do czasu, aż sytuacja prawna związana z wewnątrzspółnotowymi BITs ulegnie ostatecznemu wyklarowaniu. Pewność prawa stanowi ważny czynnik rozwoju gospodarczego³², więc pewność również w tym zakresie jest niezwykle pożądana i można zakładać, że w najbliższych latach zostanie osiągnięta.

BIBLIOGRAFIA

Najważniejsze dokumenty

- Agreement on encouragement and reciprocal protection of investments between the Kingdom of the Netherlands and the Czech and Slovak Federal Republic, dostępny: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/2080>.
- ICSID Case No. ARB/12/12. Decision on the Achmea Issue dostępny: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw9916.pdf> dostęp 30.10.2018.
- Nowy początek dla Europy: Mój program na rzecz zatrudnienia, wzrostu, sprawiedliwości oraz zmian demokratycznych Wytoczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej. Przemówienie inauguracyjne wygłoszone podczas sesji plenarnej Parlamentu Europejskiego. Strasburg, dnia 22 października 2014 r. Kandydat na urząd Przewodniczącego Komisji Europejskiej. Strasburg, 15 lipca 2014 r. dostępny: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/juncker-political-guidelines-speech_pl.pdf, dostęp: 29.10.2018.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 czerwca 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego Dz. U. 2018, poz. 1360.
- Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Francuskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, podpisana w Paryżu dnia 14 lutego 1989 r. Dz. U. 1990 nr 38, poz. 220.
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Holandii o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji, sporządzona w Warszawie dnia 7 września 1992 r. Dz. U. 1994 nr 57, poz. 235.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wielka izba) z dnia 6 marca 2018 r. Słowackie Republik przeciwko Achmea BV ECLI:EU:C:2018:158.

³² A. Portuese, O. Gough, J. Tanega, *The principle of legal certainty as a principle of economic efficiency*, "European Journal of Law and Economics", Berlin 2014, s. 131-156.

Druki zwarte

- Bator A., Helios J., Jedlecka W. (red.), *Rządy prawa i europejska kultura prawna*, Wrocław 2008.
- Curtis J., *Human Rights and Foreign Investment*, Galway 2014.
- Griller S., Obwexer W., Vranes E., *Mega-Regional Trade Agreements: CETA, TTIP, and TiSA: New Orientations for EU external Economic Relations*, Oxford 2017.
- Hatzopoulos V., *The Collaborative Economy and EU Law*, London 2018.
- Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S. (red.), *Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP*, Wrocław 2015.

Najważniejsze artykuły

- Cimiotta E., *The First Ever Interpretative Preliminary Concerning The Validity of An International Agreement Between EU Members: The Achmea Case*, dostępny: http://www.europeanpers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2018_I_018_%20Emanuele_Cimiotta_0.pdf.
- Fouchard C., Krestin M., *The Judgment of the CJEU in Slovak Republic v. Achmea – A Loud Clap of Thunder on the Intra-EU BIT Sky!*, dostępny : <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/03/07/the-judgment-of-the-cjeu-in-slovak-republic-v- achmea/> dostęp 26.10.2018.
- Lee J., *The Empire Strikes Back: Case Note on the CJEU Decision in Slovak Republic v. Achmea BV, March 6, 2018*, “Contemporary Asia Arbitration Journal”, nr 1 (11), Taipei.
- Levashova Y., *The Accountability and Corporate Social Responsibility of Multinational Corporations for Transgressions in Host States through International Investment Law*, “Utrecht Law Review”, Utrecht 2018.
- Lis M., *Gest w kierunku Brukseli? Polska chce zerwać kolejną dwustronną umowę krytykowaną przez KE* dostępny: <https://www.money.pl/gospodarka/unia-europejska/wiadomosci/artykul/polska-dania-bit-zerwanie-umowy-ke,212,0,2395092.html> dostęp 26.10.2018.
- Portuese A, Gough O., Tanega J., *The principle of legal certainty as a principle of economic efficiency*, “European Journal of Law and Economics”, Berlin 2014.
- Schico L., *Member State BITs after the Treaty of Lisbon: Solid Foundation or First Victim of EU Investments Policy?*, dostępny: http://aei.pitt.edu/39283/1/researchpaper_2_2012_schicho_final.pdf.
- Simma B., *Foreign Investment Arbitration: A Place for Human Rights?*, “International & Comparative Law Quarterly”, nr 3 (60), London 2011, s. 579.
- Steiniger S., *What’s Human Rights Got To Do With It? An Empirical Analysis of Human Rights References in Investment Arbitration*, “Leiden Journal of International Law”, Leiden 2017.
- Załucki K., *TTIP – Szansa czy zagrożenie dla Unii Europejskiej, jej przedsiębiorców i obywateli? Próba analizy skutków umowy*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie”, Katowice 2017.

WIKTORIA WOSIŃSKA

UNIwersytet Śląski

Polityka społeczna Unii Europejskiej – miejsce i znaczenie w XXI w.

The social policy of the European Union – its place and meaning in the 21st century

Abstrakt: Społeczno-ekonomiczny wymiar integracji europejskiej pozostaje jednym z głównych obszarów zainteresowania badaczy współczesnych stosunków międzynarodowych. Polityka społeczno-ekonomiczna Unii Europejskiej, z wyjątkiem kilku dziedzin, prowadzona jest na poziomie krajowym, podlegając jednocześnie w większym lub mniejszym stopniu skoordynowaniu i harmonizacji. Współcześnie zagadnienia związane z polityką społeczną oddziałują dwójako na proces integracji europejskiej. Z jednej strony stanowią niezmiennie od wielu lat płaszczyznę dialogu pomiędzy państwami członkowskimi, wpływając na decyzje podejmowane w wymiarze polityczno-ekonomicznym. Z drugiej zaś – ujawniają niektóre sprzeczności interesów.

Abstract: The social and economical dimension of the European integration is one of the main sphere of the interests of the researchers of the contemporary international relations. The social and economic policy of the European Union, excluding a few areas, conducted on a national level, is subject to coordinate and harmonize to a greater or lesser degree. Nowadays the issues connected with the social policy influence the process of the European integration in two ways. On the one hand, they have been the level of the dialogue between the Member States for years, influencing their political and economic decisions. On the other hand, they show some contradictions of the interests of the individual countries being a part of the European Union.

Wstęp

Społeczno-ekonomiczny wymiar integracji europejskiej pozostaje jednym z głównych obszarów zainteresowania badaczy współczesnych stosunków międzynarodowych. Polityka społeczno-ekonomiczna Unii Europejskiej, z wyjątkiem kilku dziedzin, prowadzona jest na poziomie krajowym, podlegając jednocześnie w większym

lub mniejszym stopniu skoordynowaniu i harmonizacji. Współcześnie zagadnienia związane z polityką społeczną oddziałują dwójako na proces integracji europejskiej. Z jednej strony stanowią niezmiennie od wielu lat płaszczyznę dialogu pomiędzy państwami członkowskimi, wpływając na decyzje podejmowane wymiarze polityczno-ekonomicznym. Z drugiej zaś, w sposób bezkrytyczny ujawniają niektóre sprzeczności interesów poszczególnych państwa, tworzących Wspólnotę Europejską.

Miejsce polityki społecznej w teoriach integracji europejskiej

W latach 40. i 50. XX w. największy wpływ na rozwój integracji europejskiej miały trzy nurty: federalizm, funkcjonalizm i neofunkcjonalizm. Zwolennicy federalizmu w wymiarze europejskim opowiadali się za całkowitą transformacją ustrojową w Europie, utworzeniem państwa federalnego, które – zgodnie z kluczowymi założeniami koncepcji – miało stanowić gwarancję światowego bezpieczeństwa i pokoju. W powyższym porządku społeczno-politycznym kwestie związane z polityką społeczną nie były pierwszoplanowe¹.

Funkcjoniści, na czele z D. Mitrany, promowali współpracę międzynarodową opartą na zasadzie generowania aktywności pomiędzy bezpośrednimi uczestnikami życia społeczno-ekonomicznego, a także grupami społecznymi, dla których główną motywacją do działania było dążenie do realizacji wspólnych celów, pozwalających na poprawę poziomu życia. W opozycji do sympatyków federalizmu, funkcjoniści nie traktowali instytucji ponadnarodowych jako ważnego elementu rozwoju integracji europejskiej. Wręcz przeciwnie – wskazywali, że realna integracja może odbywać się jedynie na poziomie uczestników stosunków międzynarodowych, bez konieczności politycznej instytucjonalizacji owej współpracy. Nie ulega wątpliwości fakt, że kluczowym elementem tak postrzeganej integracji europejskiej były aspekty ekonomiczne². Warto jednak pamiętać, że wśród nich istotne miejsce zajmowała polityka społeczna, zwłaszcza w zakresie: walki z bezrobociem, powstawaniem mobilnej siły roboczej, zapewnieniem praw pracowniczych oraz edukacji i ochrony zdrowia. Polityka społeczna stanowiła istotny, choć nie najważniejszy element również w koncepcji neofunkcjonalizmu – zapoczątkowanej przez E. Haaasa. W swoich pracach badacz wskazywał na celowość procesu integracji funkcjonalnej, która pozwala dzięki efektowi *spil-lover* na rozprzestrzenianie się zainteresowania integracją³, w konsekwencji prowadząc do rozwoju licznych międzynarodowych powiązań w kolejnych sektorach gospodarki. Skoncentrowanie działań w określonej dziedzinie gospodarki w założeniach powyższej koncepcji prowadzić miało do wzrostu korzyści wszystkich uczestników funkcjonalnej integracji europejskiej.

¹ R.J. Harisson, *Europe in Question*, Londyn 1974, s. 56.

² R. Geyer, *Exploring European Social Policy*, „Policy Press”, nr 36/2009, s. 42.

³ E. Haas, *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces*, Stanford 1958, s. 87-88.

Współczesną debatę nad społecznym wymiarem integracji europejskiej najczęściej w literaturze przedmiotu rozpoczyna się od wskazania na Europejski Model Społeczny (EMS), będący jednym z głównych nośników europejskiej polityki społecznej. Niestety, nie jest on definiowany w sposób uniwersalny. Po pierwsze, można go rozumieć jako zbiór pewnych cech – wartości, które stanowią o wyjątkowości europejskiego modelu gospodarczo-społecznego, będąc jednocześnie specyficznym systemem regulacji oraz wzorem konkurencji gospodarczej w ramach struktur unijnych. Po drugie, EMS może być postrzegany jako zbiór zindywidualizowanych polityk społecznych, prowadzonych przez wszystkie państwa członkowskie. Co ciekawe, może być on również traktowany jako mechanizm modernizacji i adaptacji do zmieniających się warunków zewnętrznych, a więc jako instrument zapewniający spójność wewnętrzną wobec kolejnych rozszerzeń⁴. Europejski Model Społeczny stanowi w rezultacie swobodną nadbudowę ekonomicznych fundamentów Unii Europejskiej oraz istotny element dla zwolenników zaawansowanej integracji europejskiej, opartej na instytucjonalizacji standardów polityki społecznej na poziomie unijnym.

Przegląd dorobku europejskiej polityki społecznej

Podstaw wspólnotowej polityki w wybranych dziedzinach gospodarki (polityka rolna, zewnętrzna polityka handlowa, wspólne reguły konkurencji) należy poszukiwać w założeniach projektu wspólnego rynku przedstawionego w raporcie Spaaka oraz w traktacie rzymskim o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. W debacie międzynarodowej prowadzonej w latach 1956–1957 polityka społeczna nie znalazła się w centrum uwagi. Przyczyn powyższego stanu rzeczy należy poszukiwać w podejściu do integracji europejskiej neoliberalistów niemieckich, którzy wzrost standardów społecznych traktowali jako konsekwencję korzyści ekonomicznych wynikających z liberalizacji wymiany handlowej. Pozostałe państwa, na czele z Francją, obawiały się jednak, że tak ujednolicona polityka społeczna spowoduje wzrost kosztów pracy i spadek konkurencyjności. W ramach wypracowanego wówczas kompromisu, zawartego w art. 117-128 traktatu rzymskiego o Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej, określono zasady funkcjonowania Europejskiego Funduszu Społecznego⁵. Warto jednak wspomnieć, że wypracowane rozwiązanie było ukłonem w stronę liberalnej teorii integracji. W rezultacie prawo traktatowe nie zapewniło regulacji w zakresie polityki społecznej, nie tworzyło również podstaw do jej rozwoju, raczej otwierało możliwość współpracy i koordynacji polityki społecznej pomiędzy krajami członkowskimi (ze szczególnym naciskiem na edukację zawodową, ujednolicenie warunków pracy, egalitaryzm płciowy oraz bezpieczeństwo socjalne migrujących pracowników)⁶.

⁴ M. Jepsen, *The European Social Media: an exercise in deconstruction*, Bruksela 2009, s. 57.

⁵ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą, https://eures.praca.gov.pl/zal/podstawy_prawne/Traktat_rzymski.pdf, (dostęp 21.09.2018).

⁶ B. Mucha-Leszko, *Polityka społeczna jako instrument spójności Unii Europejskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, nr 47/2008, s. 195.

Z punktu widzenia rozwoju polityki społecznej w Europie kolejnym istotnym krokiem było uchwalenie w 1961 r. przez Radę Europy Europejskiej Karty Społecznej. Dokument ten objął swoimi regulacjami szeroki zakres praw pracowniczych i socjalnych. Nie stałoby się to możliwe, gdyby nie stabilizacja gospodarcza w latach 60. XX w., a w jej konsekwencji ożywienie dyskusji nad społecznymi aspektami funkcjonowania państwa⁷. Prym wiodli w niej socjaldemokraci oraz chrześcijańscy demokraci, dążący do rozwoju modelu państwa dobrobytu, jednocześnie zyskujący sobie sympatię mieszkańców Europy Zachodniej oraz Skandynawii. Skutki polityki nastawionej na kreowanie dobrobytu socjalnego spowodowały nie tylko wzrost obciążeń budżetowych, ale również spadek dochodów z własności i działalności biznesowej. Sytuację próbowano łagodzić, rozszerzając funkcje opiekuńczych państw Europy Północnej i Centralnej, w rzeczywistości potęgując stagnację gospodarczą lat 70. XX w. Pogarszająca się sytuacja na rynkach pracy w krajach Wspólnot Europejskich spowodowała, że w 1974 r. wprowadzono pierwszy program mający na celu dążenie do pełnego zatrudnienia, poprawę warunków pracy oraz stworzenie wspólnotowych norm w dziedzinie prawa pracy. Warto jednak pamiętać, że powyższy program nie przyczynił się do wzrostu znaczenia polityki społecznej w debacie europejskiej.

Według Katarzyny Cymbranowicz nie stało się tak z co najmniej kilku powodów: ograniczenia możliwości finansowania rosnących potrzeb społecznych; osłabienia instytucjonalnej pozycji Parlamentu Europejskiego i Komitetu Ekonomiczno-Społecznego; trudności ze stanowieniem wspólnotowego prawa społecznego; zróżnicowania stanowisk elit politycznych krajów członkowskich⁸.

Do stworzenia podstaw wspólnotowej polityki społecznej przyczyniło się przede wszystkim wejście w życie w 1987 r. Jednolitego aktu europejskiego, określającego warunki rozwoju dialogu społecznego na poziomie wspólnotowym i harmonizacji regulacji dotyczących zdrowia oraz bezpieczeństwa pracy⁹. Proces tworzenia europejskiej przestrzeni społecznej odbywał się w atmosferze neoliberalnych dyskusji skupionych na ekonomicznych aspektach Jednolitego rynku europejskiego. Sytuacja uległa lekkiej zmianie dopiero w wyniku konsekwentnej postawy J. Delorsa (wybranego w 1985 r. Przewodniczącym Wspólnot Europejskich), który w trakcie swoich wystąpień regularnie podkreślał, że nie chodzi o stworzenie obszaru wolnego handlu, a raczej przestrzeni funkcjonalnej, która zapewni spójność społeczno-ekonomiczną. Co więcej, według niego przestrzeń społeczna stanowić miała główny instrument chroniący przed socjalnym dumpingiem¹⁰. W tak postrzeganej rzeczywistości obszar wolnego

⁷ Z. Doliwa-Klepacki, *Integracja europejska*, Białystok 1999, s. 258.

⁸ K. Cymbranowicz, *Wpływ kryzysu gospodarczego na politykę rynku pracy i zatrudnienia w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, [w:] H. Tendera-Właszczuk (red.), *Kryzys Unii czy kryzys w Unii?*, Warszawa 2014, s. 198-199.

⁹ M. Polakowski, *Polityka społeczna a proces integracji europejskiej*, „Warszawskie Debaty o Polityce Społecznej”, nr 14/2010, s. 6.

¹⁰ J. Delors, Report on economic and monetary union in the European Community, Raport Delorsa, 1989, <http://aei.pitt.edu/1007/> s. 19-20.

rynku stanowić miał warunki do rozwoju i konsolidacji europejskiego modelu społecznego, gwarantującego społeczeństwu dostęp do dóbr publicznych.

Wśród norm i standardów, które dały możliwość ujednoczenia warunków pracy, praw pracowniczych, poziomu zabezpieczenia społecznego oraz pozwoliły na kształtowanie unijnej polityki społecznej, należy wskazać na:

- a) wstępne regulacje prawne zawarte w traktacie rzymskim o Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej z 1957 r. – dotyczące w głównej mierze swobody przepływu pracowników (decyzje podejmowane większością kwalifikowaną) oraz zabezpieczeń społecznych (decyzje na zasadzie jednomyślności);
- b) regulacje zawarte w Jednolitym akcie europejskim z 1986 r. – uzupełniające przepisy traktatu rzymskiego o kwestie dotyczące środowiska pracy, przede wszystkim zdrowia i bezpieczeństwa pracowników (decyzje podejmowane większością kwalifikowaną);
- c) Traktat z Maastricht ustanawiający w 1992 r. Wspólnotę Europejską, uzupełniony Protokołem Społecznym, uznawanym za pierwszą zapowiedź rozwoju prawnych podstaw polityki społecznej. Na mocy jego postanowień decyzje podejmowane zasadą jednomyślności dotyczyć miały kwestii: finansowania polityki zatrudnienia, zabezpieczeń społecznych oraz ochrony pracowników, reprezentacje interesów wspólnotowych, zatrudnienie osób z krajów trzecich. Problemy takie, jak: ogólne warunki pracy, informowanie i konsultowanie pracowników, równość pod względem płci, integracja na rynku pracy oraz środowisko pracy miały być rozstrzygane większością kwalifikowaną;
- d) traktat amsterdamski z 1997 r., w którym zatrudnienie i politykę rynku pracy uznano za priorytetowe w procesie hierarchii celów integracyjnych. Problemy, w których decyzje według traktatu z Maastricht miały zapadać jednomyślnie, uzupełniono o zagadnienia związane z działaniami przeciwko dyskryminacji. Ponadto w drodze głosowania większością kwalifikowaną włączono do zapisów traktatowych środki walki z wykluczeniem społecznym, równością kobiet i mężczyzn na rynku pracy oraz koordynacją unijnej polityki zatrudnienia;
- e) traktat nicejski z 2001 r., który rozwinął prawo Unii Europejskiej w zakresie polityki społecznej, uzupełniając powyższe dokumenty prawne o konieczność regulacji środków poprawy współpracy pomiędzy państwami oraz mechanizmów wspierających walkę z dyskryminacją (na zasadach głosowania większością kwalifikowaną);
- f) traktat lizboński z 2007 r., stanowiący uzupełnienie obecnego prawa klauzulą odnoszącą się do realizacji głównych celów polityki społecznej (zapewnienie ochrony socjalnej, wspieranie wysokiego poziomu zatrudnienia, walka z wykluczeniem społecznym, zapewnienie możliwie najwyższego poziomu kształcenia, szkoleń i ochrony zdrowia)¹¹.

¹¹ G. Falkner, *The European Union's Social Dimension*, [w:] M. Cini (red.), *European Union Politics*, Oxford 2013, s. 274.

Oczywistym pozostaje fakt, że sama materia prawa, bez podjęcia odpowiednich działań, nie przełożyłaby się na rozwój polityki społecznej w ramach struktur wspólnotowych. Warto w tym momencie zwrócić uwagę na Białą Księgę z 1994 r., która określiła model polityki społecznej Unii Europejskiej, w tym jej kierunki i cele, które z poszanowaniem różnic narodowych powinny zostać zrealizowane do końca lat 90. XX w. Znaczenie tego dokumentu z punktu widzenia dorobku europejskiego jest kluczowe. Po raz pierwszy w historii Wspólnot Komisja Europejska zwróciła uwagę na problemy społeczne i wskazała w sposób bezpośredni priorytetowe cele polityki prowadzącej do poprawy sytuacji na rynku pracy. Z perspektywy polityki społecznej kolejnym istotnym krokiem było uznanie w 2000 r. prawnego obowiązywania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, które od tej pory musiały być uwzględniane w orzeczeniach Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, co nie jest bez znaczenia, bowiem orzecznictwo ETS stanowi współcześnie istotny element kształtowania unijnej polityki społecznej¹².

Wpływ kryzysu welfare state na miejsce i znaczenie unijnej polityki społecznej

W pierwszej dekadzie XXI w. kluczowe założenia polityki społecznej wyznaczała Strategia Lizbońska, przyjęta przez Radę Europejską w marcu 2000 r. jako odpowiedź na wyzwania globalizacji i proces starzenia się społeczeństw. Główne cele strategii związane były z osiągnięciem wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, uwzględniając jednocześnie cele społeczne i ochronę środowiska. W celu walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym pod naciskiem organizacji pozarządowych wprowadzono SIS – Strategię Integracji Społecznej, skupionej wobec takich celów, jak: ułatwienie uczestnictwa w zatrudnieniu oraz dostępu do zasobów, pracy, dóbr i usług dla wszystkich; zapobieganie ryzykom wykluczenia; pomaganie najbardziej narażonym na wykluczenie; mobilizowanie wszystkich aktorów stosunków międzynarodowych do aktywnego uczestnictwa w wielostronnym dialogu¹³. W warunkach recesji gospodarczej w 2009 r. Strategia z Lizbony nie przyniosła wzrostu innowacyjności, poprawy konkurencji i spójności państw członkowskich. Tym samym polityka społeczna po raz kolejny utraciła na znaczeniu, ustępując miejsca polityce ekonomicznej. Fiasko zaproponowanych w Lizbonie rozwiązań oraz chęć przewyciężenia kryzysu sprawiły, że w czerwcu 2010 r. Rada Europejska przyjęła Strategię Europa 2020 jako kolejną generację programowania i kształtowania polityki Unii Europejskiej, w szczególności polityki spójności w kolejnych 10 latach¹⁴.

Strategia Europa 2020 została sformułowana w trudnym dla wszystkich państw

¹² P.J. Borkowski, *Polityczne teorie integracji międzynarodowej*, Warszawa 2007, s. 89.

¹³ J.T. Weishaupt, *The European Strategy: Assessing the Status Quo*, „Germany Policy Studies”, nr 28/2011, s. 28.

¹⁴ J.G. Williamson, *Regional Inequality and the Process of National Development: a Description of the Patterns*, „Economic Development and Cultural Change”, nr 4/2016.

członkowskich Unii Europejskiej okresie. Z punktu widzenia niepowodzenia Strategii Lizbońskiej oraz konieczności przestrzegania przez kraje członkowskie kolejnej strategii, niezwykle istotne wydawało się stworzenie ambitnej koncepcji, łączącej dotychczasowe doświadczenia i minimalizującej trudności w zakresie jej realizacji. Głównym celem Strategii Europa 2020 była wieloaspektowa realizacja zrównoważonego rozwoju wewnątrz Unii Europejskiej oraz poprawa konkurencyjności całego ugrupowania w skali globalnej¹⁵. Tym samym celami szczegółowymi w myśl powyższego dokumentu pozostały kwestie gospodarcze, takie jak: rozwój gospodarki oparty na wiedzy i innowacji; wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną; zrównoważony rozwój, powiązany ze wspieraniem efektywnego wykorzystywania zasobów w sposób konkurencyjny i przyjazny środowisku.

Sposób realizacji Strategii Europa 2020 częściowo wykorzystuje instrumenty, które były obecne w Strategii Lizbońskiej – unijne wytyczne, krajowe programy reform, zalecenia dla poszczególnych państw (formułowane we wnioskach Komisji Europejskiej i zatwierdzane przez Radę Europejską, tak aby mogły być wcielane na poziomie krajowym, zgodnie z Programami Konwergencji o Programach Stabilności) oraz otwartą metodę koordynacji¹⁶.

Wśród nowych elementów należy wskazać na: rozszerzoną i zaostrzoną kontrolę finansów publicznych, skrócenie cyklu realizacji Strategii do jednego roku, który nazwano semestrem europejskim¹⁷.

Unia Europejska należy do najbardziej zróżnicowanych obszarów współczesnego świata. Siła i zakres tych różnicowań wynika przede wszystkim z faktu, iż to właśnie Europa pod wieloma względami w okresie ostatnich kilkunastu lat stała się kreatorem kształtu cywilizacji światowej. Wytworzone w toku rozwoju cywilizacyjnego zróżnicowania wewnętrzne sprawiają, że każde z państw Unii realizuje reformy ochrony socjalnej w miarę własnych możliwości, co wynika ze zróżnicowanej sytuacji ekonomicznej każdego z tych państw. Badania przeprowadzone przez H. Kohla w 2015 r. dowodzą, że ostatni kryzys *welfare state* istotnie wpłynął na przebieg procesów dostosowawczych w całej Unii Europejskiej. Zdaniem badacza, państwa członkowskie UE według powyższego kryterium podzielić można na trzy charakterystyczne grupy.

¹⁵ K. Czech, *Europa 2020 jako strategia rozwoju Unii Europejskiej*, [w:] K. Czech, M. Dziembała (red.), *Unia Europejska wobec wybranych problemów wewnętrznych*, Katowice 2016, s. 31-33.

¹⁶ Metoda otwartej koordynacji to międzynarodowa metoda zarządzania w UE, polegająca na przyjęciu celów wspólnych przez wszystkie państwa członkowskie oraz celów szczegółowych, dedykowanych poszczególnym państwom tworzącym organizację. Kluczowym instrumentem powyższej metody jest wzajemne uczenie się poprzez wizyty studyjne w państwach członkowskich. Na podstawie wniosków wypracowanych we współpracy z ekspertami kreuje się rozwiązania wdrażane w tych sektorach, w których trudno stosować akty prawne, takie jak dyrektywy i rozporządzenia. Szerzej: J. Barcz, *Przyszłość UE. Aspekty polityczne*, Warszawa 2005, s. 122.

¹⁷ S. Clauwaert, *The country-specific recommendations in the social field: an overview and initial comparison*, European Trade Union Institute 2013, s. 57-58.

Do pierwszej z nich należy zaliczyć kraje skandynawskie oraz Belgię, Holandię, Francję i Austrię, które zachowały swoje czołowe miejsce w podnoszeniu standardów ekonomicznych i społecznych. Wśród państw najwyższej rozwiniętych jedynie w Wielkiej Brytanii zaobserwowano stagnację. Kluczowe miejsce w powyższej grupie przypadło Niemcom, których przewaga pod tym względem istotnie wzrosła w latach 2009–2013¹⁸.

W drugiej grupie znalazły się państwa takie, jak: Portugalia, Hiszpania, Grecja, Włochy i Cypr, w których doszło do wyraźnej dywergencji w zakresie polityki społecznej. Najbardziej różnorodna okazała się trzecia grupa państw, utworzona przez kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Na tle powyższej grupy państw czołowe miejsce zajęła Słowenia, gdzie od 2007 r. poziom rozwoju ekonomicznego i społecznego porównywalny jest poziomem osiągniętym przez państwa Europy Zachodniej¹⁹. Mimo kryzysu gospodarczego, zdecydowanie obniżenie dywergencji nastąpiło w Czechach i na Litwie, nieznacznie na Węgrzech, Łotwie i w Słowacji. W Polsce utrzymuje się on od 2007 r. na stałym poziomie, do wzrostu doszło w Rumunii i Bułgarii²⁰. Powyższe dane w sposób jednoznaczny wskazują na pogłębienie różnic w krajach południowych oraz wzmoczenie procesów dostosowawczych w większości państw Europy Środkowo-Wschodniej. Ponadto brak stabilności gospodarczej i politycznej, rosnące koszty oraz trudności polityki imigracyjnej nie stwarzają korzystnych warunków do zacieśniania współpracy w sferze polityki społecznej²¹.

Wśród czynników odpowiedzialnych za powyższą sytuację należy wskazać na: silny wpływ neoliberalistów na plany integracyjne oraz koncentrację na potencjalnych korzyściach ekonomicznych; zróżnicowanie modeli państwa dobrobytu w krajach UE oraz poziomu finansowania potrzeb społecznych; brak strategii rozwoju polityki społecznej; kryzys polityki państwa dobrobytu; kryzys finansowy i zadłużeniowy; skupienie uwagi na integracji walutowej oraz poprawy równowagi budżetowej.

Zakończenie

Polityka społeczna Unii Europejskiej dynamicznie rozwijała się od początku lat 90. XX w. Kryzys w strefie euro w latach 2008–2010 w sposób bezpośredni obniżył dynamikę dokonujących się przemian. Współcześnie w zakresie unijnej polityki społecznej dominują instrumenty o charakterze regulacyjnym, rozwiązania finansowe oraz miękkie metody oparte na zasadzie otwartej koordynacji wspólnych działań. Bez

¹⁸ G. Węgrzyn, *Miejsce i rola usług w gospodarce opartej na wiedzy*, „Studia Ekonomiczne w Katowicach”, nr 79/2011, s. 206.

¹⁹ A. Gałązka, *Zróżnicowanie przestrzenne sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze UE jako czynnik integracji i dezintegracji*, [w:] K. Żukrowska (red.), *Co dzieli, co integruje Wspólnotę Europejską?*, Warszawa 2007, s. 174.

²⁰ H. Kohl, *Convergence and divergence – 10 years since EU enlargement*, „Journal of European Social Policy”, nr 21, s. 54.

²¹ P. Gajewski, *Kryzys w strefie euro. Przyczyny, przebieg i perspektywy jego rozwiązania*, Warszawa 2013, s. 6.

cienia wątpliwości szybkość i skuteczność wypracowanych rozwiązań traktatowych zależęć będzie od woli społeczności międzynarodowej do ich realizacji. Do czynników, które w sposób pozytywny wpłynę na rozwój społecznych działań unijnych, należy zaliczyć ograniczenia integracji w wymiarze ekonomicznym oraz rozwój idei pełnowymiarowego, unijnego obywatelstwa.

BIBLIOGRAFIA

Najważniejsze dokumenty

Delors J., Report on economic and monetary union in the European Community, Raport Delorsa, 1989.

Druki zwarte

Barcz J., *Przyszłość UE. Aspekty polityczne*, Warszawa 2005.

Borkowski P.J., *Polityczne teorie integracji międzynarodowej*, Warszawa 2007.

Czech K., Dziembała M., *Unia Europejska wobec wybranych problemów wewnętrznych*, Katowice 2016.

Doliwa-Klepacki Z., *Integracja europejska*, Białystok 1999.

Haas E., *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces*, Stanford 1958.

Harisson R.J., *Europe in Question*, Londyn 1974.

Gajewski P., *Kryzys w strefie euro. Przyczyny, przebieg i perspektywy jego rozwiązania*, Warszawa 2013.

Jepsen M., *The European Social Media: an exercise in deconstruction*, Bruksela 2009.

Tendera-Właszczuk H., *Kryzys Unii czy kryzys w Unii?*, Warszawa 2014.

Żukrowska K., *Co dzieli, co integruje Wspólnotę Europejską?*, Warszawa 2007.

Najważniejsze artykuły

Clauwaert S., *The country-specific recommendations in the social field: an overview and initial comparison*, European Trade Union Institute 2013.

Geyer R., *Exploring European Social Policy*, „Policy Press”, nr 36/2009.

Kohl P., *Convergence and divergence – 10 years since EU enlargement*, „Journal of European Policy”, nr 21/2015.

Mucha-Leszko B., *Polityka społeczna jako instrument spójności Unii Europejskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, nr 47/2008.

Polakowski M., *Polityka społeczna a proces integracji europejskiej*, „Warszawskie Debaty o Polityce Społecznej”, nr 14/2010.

Weishaupt J.T., *The European Strategy: Assessing the Status Quo*, „Germany Policy Studies”, nr 28/2011.

Węgrzyn G., *Miejsce i rola usług w gospodarce opartej na wiedzy*, „Studia Ekonomiczne w Katowicach”, nr 79/2011.

Williamson J.G., *Regional Inequality and the Process of National Development: a Description of the Patterns*, „Economic Development and Cultural Change”, nr 4/2016.

Afiliacje

ALEKSANDRA OLENDER

Opis: absolwentka Wydziału Cybernetyki Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie, specjalistka w zakresie ochrony danych osobowych, zjawiska migracji stosunków międzynarodowych.

Zainteresowania badawcze: zjawisko migracji, stosunki międzynarodowe.

Dorobek naukowy: liczne opracowania naukowe w zakresie wojny informacyjnej, migracji i zarządzania ryzykiem.

BOŻENA KARPIŃSKA

Opis: socjolog, dyrektor personalny, nauczyciel akademicki, właściciel firmy edukacyjnej.

Zainteresowania badawcze: zainteresowania naukowe skupione głównie wokół zarządzania zasobami ludzkimi, ściślej – zarządzania kompetencjami, wiedzą oraz zmianą w szkolnictwie wyższym niepublicznym w kraju i za granicą. To obszar badań podejmowany w trwającej obecnie procedurze dotyczącej otwarcia przewodu doktorskiego.

Dorobek naukowy: udział w konferencjach naukowych dotyczących szkolnictwa wyższego, podmiotów ekonomii społecznych. Współautorka artykułu Subiektywne dopasowanie pracowników spółdzielni socjalnych a motywacja do pracy na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego. Promotor prac licencjackich oraz prac dyplomowych na studiach podyplomowych z zakresu HR (human resources).

CEZARY PACHNIK

Opis: doktorant nauk prawnych w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

Zainteresowania badawcze: międzynarodowe prawo inwestycyjne, międzynarodowe prawo handlowe, prawa człowieka.

Dorobek naukowy: 5 rozdziałów w monografiach naukowych.

Dodatkowe osiągnięcia: aplikant adwokacki w ORA (Okręgowej Radzie Adwokackiej) w Warszawie.

WIKTORIA WOSIŃSKA

Opis: doktorantka nauk politologicznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; dyscyplina naukowa: nauka o polityce, specjalność naukowa: stosunki międzynarodowe.

Zainteresowania badawcze: piractwo morskie, region Afryki, współczesne stosunki międzynarodowe.

Dorobek naukowy: 3 artykuły naukowe w publikacjach pod redakcją.

BARTOSZ SZCZEPANIAK

Opis: absolwent stosunków międzynarodowych na Wydziale Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Doktorant nauk o polityce na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Zainteresowania badawcze: Arabska Wiosna, kraje neutralne na arenie międzynarodowej, relacje NATO-Skandynawia, polityka zagraniczna Unii Europejskiej.

Dorobek naukowy: kilka artykułów naukowych oraz monografii.

Dodatkowe osiągnięcia: członek Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, a także Inicjatyw Doktorantów Nauk o Polityce na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Abstrakty / Abstracts

BOŻENA KARPIŃSKA

Motywacja do pracy studentów cudzoziemców oraz postrzeganie przez nich szans rozwoju zawodowego na lokalnym rynku pracy na przykładzie studentów jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych

Celem artykułu jest próba zdiagnozowania czynników motywujących do pracy studentów cudzoziemców oraz postrzegania przez nich szans rozwoju zawodowego na bydgoskim rynku pracy. Inspiracją do przeprowadzenia badań w tym zakresie był, obserwowany na lokalnym rynku edukacyjnym, wzrost liczby studentów pochodzących z zagranicy oraz ich rosnąca aktywność zawodowa.

Czy dla studentów obcokrajowców polski, a szczególnie bydgoski rynek pracy, jest atrakcyjny? Czy rozpoczynają na nim swoje kariery zawodowe? Czy upatrują w nim szansy na rozwój zawodowy? W końcu – jakie czynniki wpływają na ich motywację do podejmowania pracy zarobkowej? Aby uzyskać odpowiedzi na powyższe pytania, przebadano za pomocą kwestionariusza ankiety kilkudziesięciu studentów obcokrajowców, studiujących w jednej z bydgoskich uczelni niepublicznych.

Foreign students' motivation for work and their vision of the chances for a professional development on the local labour market by the example of the students of one of the private schools in Bydgoszcz

The aim of the article is an attempt to analyse some factors motivating foreign students for work, as well as their vision of the chances for a professional development on the Bydgoszcz labour market. The inspiration for the research conducted in this scope was the increase in the number of foreign students and their increasing professional activity observed on the local education market.

Is the Polish market, especially the one in Bydgoszcz, attractive for the foreign students? Do they begin the professional career here? Can they seek for their chances

for professional development here? Finally, what factors influence their motivation for work? To find the answers to the above questions several dozen foreign students from a private school in Bydgoszcz were examined with the use of a questionnaire.

WIKTORIA WOSIŃSKA

Polityka społeczna Unii Europejskiej – miejsce i znaczenie w XXI w.

Społeczno-ekonomiczny wymiar integracji europejskiej pozostaje jednym z głównych obszarów zainteresowania badaczy współczesnych stosunków międzynarodowych. Polityka społeczno-ekonomiczna Unii Europejskiej, z wyjątkiem kilku dziedzin, prowadzona jest na poziomie krajowym, podlegając jednocześnie w większym lub mniejszym stopniu skoordynowaniu i harmonizacji. Współcześnie zagadnienia związane z polityką społeczną oddziałują dwójako na proces integracji europejskiej. Z jednej strony stanowią niezmiennie od wielu lat płaszczyznę dialogu pomiędzy państwami członkowskimi, wpływając na decyzje podejmowane w wymiarze polityczno-ekonomicznym. Z drugiej zaś – ujawniają niektóre sprzeczności interesów.

The social policy of the European Union – its place and meaning in the 21st century

The social and economical dimension of the European integration is one of the main sphere of the interests of the researchers of the contemporary international relations. The social and economic policy of the European Union, excluding a few areas, conducted on a national level, is subject to coordinate and harmonize to a greater or lesser degree. Nowadays the issues connected with the social policy influence the process of the European integration in two ways. On the one hand, they have been the level of the dialogue between the Member States for years, influencing their political and economic decisions. On the other hand, they show some contradictions of the interests of the individual countries being a part of the European Union.

CEZARY PACHNIK

Wyrok w sprawie Achmea BV (C-284/16) a priorytety polityczne Komisji Europejskiej na lata 2014–2019

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie, w jaki sposób wyrok w sprawie Achmea BV, dotyczący roli międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego, wpisuje się w cele polityczne Komisji Europejskiej. Autor wskazuje, że niniejszy wyrok pomaga Komisji zrealizować cele polityczne w zakresie sprawiedliwości i ochrony praw podstawowych, może natomiast stanowić, przynajmniej krótkookresowo, czynnik negatywny dla rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej.

The Achmea BV (C-284/16) judgement and the political priorities of the European Commission for the years 2014–2019

The aim of this article is to present how the Achmea BV judgement connected with the role of the international investment arbitration fits into the political aims of the European Union. The author states that this judgement helps the Commission pursue the political objectives in the scope of justice and the protection of the fundamental rights, however, at least for a short time, it may be a negative factor for the economic development of the European Union.

ALEKSANDRA OLENDER

Działania Kurdów syryjskich jako szansa na uzyskanie autonomii

Kurdowie to naród od lat walczący o swoją niezależność. Ich ostatnie działania w Syrii ukazały pewną szansę na uzyskanie przez nich autonomii w północnej Syrii. Celem pracy jest ukazanie historii Kurdów, w szczególności współczesnej historii Kurdów syryjskich oraz wskazanie obecnej sytuacji w tym regionie, jak również przedstawienie obecnego etapu rozmów o autonomii dla nich. Praca jest również próbą analizy szans narodu kurdyjskiego na uzyskanie pewnych swobód oraz swoistą oceną możliwości dopełnienia tych nadziei, przy uwzględnieniu czynników geopolitycznych, dyplomatycznych, gospodarczych i ekonomicznych. W artykule posłużono się metodą badawczą, polegającą na kwerendzie źródeł oraz relacji korespondentów wojennych, będących w posiadaniu najbardziej aktualnych informacji w analizowanym zakresie.

The activity of the Syrian Kurds as a chance for gaining autonomy

The Kurds are a nation that have been fighting for their autonomy for years. Their last activity in Syria showed a certain chance for gaining autonomy in the Northern Syria. The aim of the work is to present the history of the Kurds, emphasizing the contemporary history of the Syrian Kurds and showing the current situation in this region, as well as the presentation of the present phase of the discussions about the autonomy of the Syrian Kurds. The article is also an attempt to analyse the chances of the Kurdish nation for gaining certain freedoms and an assessment of the possibilities of fulfilling these hopes, taking into consideration geopolitical, diplomatic and economic factors.

Punkty Informacji Europejskiej Europe Direct w Polsce 2018

EUROPE DIRECT - KRAKÓW
ul. Warszawska 24, 31-155 Kraków
europedirect-krakow@transfer.edu.pl
+48126282681
www.europe-direct-krakow.pl

EUROPE DIRECT - RZESZÓW
ul. H. Sucharskiego 2, 35-225 Rzeszów
europedirect-rzeszow@wsiz.rzeszow.pl
+48178661111
www.europe-direct.rzeszow.pl

EUROPE DIRECT - ŁÓDŹ
ul. Sienkiewicza 55, 90-009 Łódź
europedirectlodz@newtechlodz.com
+48605420320
europedirect-lodz.pl

EUROPE DIRECT - RYBNIK
ul. Żużłowa 71, 44-200 Rybnik
europedirect-rybnik@europedirect-rybnik.pl
+48781408997
europedirect-rybnik.pl

EUROPE DIRECT - SŁUPSK
ul. Partyzantów 31A, 76-200 Słupsk
europedirect-slupsk@bgsw.pl
+48794725448
europedirect-slupsk.pl

EUROPE DIRECT - BIAŁYSTOK
ul. Brukowa 28 lok. 8, 15-889 Białystok
punkt@ed.bialystok.pl
+48857442443
ed.bialystok.pl

EUROPE DIRECT - GDAŃSK
ul. Jaśkowa Dolina 7, 80-252 Gdańsk
europedirect-gdansk@morena.org.pl
+48583444111
www.europedirect-gdansk.morena.org.pl

EUROPE DIRECT - OPOLE
ul. Krakowska 38, 45-075 Opole
europedirect-opole@ocrg.opolskie.pl
+48774033641
www.europe-direct.ocrg.opolskie.pl

EUROPE DIRECT - PIOTRKÓW TRYBUNALSKI
ul. Dąbrowskiego 20, 97-300 Piotrków Trybunalski
europedirect-piotrkow@piotrkow.info.pl
+48446497662
www.europe-direct.piotrkow.info.pl

EUROPE DIRECT - POZNAŃ
al. Niepodległości 2, 61-874 Poznań
europedirect-poznan@irpoznan.com.pl
+48618521670
www.europe-direct.poznan.pl

EUROPE DIRECT - SZCZECIN

pl. Kilińskiego 3 pok. 251, 71-414 Szczecin

europedirect-szczecin@wzp.pl

+48914211261

www.europedirect-szczecin.eu

EUROPE DIRECT - TORUŃ

ul. Grunwaldzka 25b, 87-100 Toruń

europedirect-torun@byd.pl

+48574767875

www.europedirect-torun.byd.pl

EUROPE DIRECT - WARSZAWA

pl. Defilad 1, 00-901 Warszawa

europedirect-warszawa@um.warszawa.pl

+48224430969

www.europedirect.um.warszawa.pl

EUROPE DIRECT - WROCŁAW

ul. Legnicka 65, 54-206 Wrocław

europedirect-wroclaw@europedirect-wroclaw.pl

+48717237351

www.europedirect-wroclaw.pl

EUROPE DIRECT - ZIELONA GÓRA

ul. Podgórna 7, 65-057 Zielona Góra

europedirect-zielonagora@lubuskie.uw.gov.pl

+48684527144

www.europedirect-zielonagora.lubuskie.uw.gov.pl

EUROPE DIRECT - DZIERZGÓŃ

ul. Wojska Polskiego 3, 82-440 Dzierzgoń

europedirect-dzierzgon@dzierzgon.com.pl

+48552760037

www.europedirect-dzierzgon.com

EUROPE DIRECT - KOŁOBRZEG

ul. Ratuszowa 13, 78-100 Kołobrzeg
europedirect-kolobrzeg@kolobrzeg.eu
+48943551533

www.europe-direct.kolobrzeg.eu

EUROPE DIRECT - OSTROŁĘKA

ul. Baśniowa 14, 07-410 Ostrołęka
europedirect-ostroleka@europedirect-ostroleka.pl
+48608487333

www.europedirect-ostroleka.pl

EUROPE DIRECT - BYDGOSZCZ

ul. Garbary 2, 85-229 Bydgoszcz
europedirect-bydgoszcz@byd.pl
+48525670018

www.europedirect-bydgoszcz.byd.pl

EUROPE DIRECT - KATOWICE

ul. Kościuszki 6, 40-049 Katowice
europedirect-katowice@europedirect-katowice.pl
+48327021164

www.europedirect-katowice.pl

EUROPE DIRECT - KIELCE

ul. Warszawska 25 lok. 4, 25-512 Kielce
europedirect-kielce@wp.pl
+48413445001

www.europedirect-kielce.szpp.eu

EUROPE DIRECT - LUBLIN

ul. T. Zana 38, 20-601 Lublin
europedirect-lublin@europe-direct.lublin.pl
+48511403171

www.europe-direct.lublin.pl

EUROPE DIRECT - OLECKO
al. Zwycięstwa 10, 19-400 Olecko
europedirect-olecko@europedirect-olecko.pl
+48876210583
www.europedirect-olecko.pl

EUROPE DIRECT - OLSZTYN
ul. Towarowa 1, 10-416 Olsztyn
europedirect-olsztyn@europedirect-olsztyn.pl
+48895354843
www.europedirect-olsztyn.pl